

Sammendrag

Plassering i fosterhjem utgjør en stor omveltning i barns liv. Disse barna tar gjerne med seg erfaringer og opplevelser fra tidligere som kan medføre ulike utfordringer med tanke på normalutvikling. God tilpasning i fosterhjem kan fungere som en beskyttelsesfaktor mot disse negative påvirkningene, og det er derfor viktig å identifisere faktorer som kan medvirke til en bedre tilpasning for barn i fosterhjem. Tilpasning ble her definert som god sosial, kognitiv, emosjonell og psykososial fungering, i tillegg til fravær av psykiske helseplager. Etter en forskningsgjennomgang ble faktorer ved barnet (temperament, personlighet, motivasjon, alder, grad av atferdsvansker og resiliens) og faktorer ved fosterforeldrene (tilstedeværelse som en trygg base, aksept, varme, omsorg, holdninger, oppfatninger, støtte, erfaring og håndtering av atferdsvansker) identifisert som relevant for barns tilpasning til fosterhjem. Interaksjonen mellom barna og fosterforeldrene, kontakt og samvær med biologiske foreldre og strukturelle forhold (selve plasseringssituasjonen, stabilitet og plassering sammen med søsken) ble også identifisert som relevante faktorer.

Innledning

Barn i Fosterhjem

Om lag 10 250 barn er plassert i fosterhjem i Norge, og hvert år blir mange hundre nye saker behandlet av barnevernet (tall fra 2012, Bufetat.no (2012)). En fosterhjemsplassing medfører en stor omveltning i barnas liv, og kan oppleves som belastende for barnet (Baugerud & Melinder, 2012). Et fosterhjem er et midlertidig hjem der barna blir plassert uten sine biologiske foreldre (Strijker, Knorth, & Knot-Dickscheit, 2008), på grunn av en utilstrekkelig omsorgssituasjon. De vanligste årsakene til at barn flyttes fra foreldrene sine er mishandling og omsorgssvikt (Bruskas, 2008), men også fattigdom, rusmisbruk og psykiske problemer hos foreldre er typiske årsaker til omsorgsovertakelse (Arad, 2001).

En fosterhjemsplassing kan medføre betydelig stress og uro for barnet (Baugerud & Melinder, 2012; Melinder, Baugerud, Ovenstad, & Goodman, 2013). Dette i tillegg til belastningene barnet kan ha vært gjennom mens de bodde sammen med sine biologiske foreldre, kan øke risikoen for at de utvikler mentale helseplager (Clausen, Landsverk, Ganger, Chadwick, & Litrownik, 1998; Oswald, Heil, & Goldbeck, 2010; Pearce & Pezzot-Pearce, 2001) og skolevansker (Vacca, 2008). Sammenliknet med jevnaldrende er disse barna også i risiko for forsinket kognitiv, sosial og emosjonell utvikling (Jacobsen, Moe, Ivarsson, Wentzel-Larsen, & Smith, 2013; Leve et al., 2012; Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Forskning tyder også på at barn i fosterhjem har høyere risiko for å utvikle atferdsproblemer enn andre barn, mulig på grunn av flere faktorer blant annet ved den biologiske familien, tidligere opplevelser som omhandler mishandling eller neglekt, eller erfaringer med foreldres stoffmisbruk og atferdsproblemer (Leathers, 2002). Destruktiv atferd eller atferdsproblemer hos barn i fosterhjem øker sannsynligheten for risikoatferd som rusmisbruk og kriminalitet senere i livet (Leathers, 2006; Taussig, 2002). Mentale helseplager kan også vedvare inn i ungdomsalder og voksen alder (Leve et al., 2012).

Selv om disse vanskene kanskje primært synes relatert til dårlige omsorgsbetingelser i biologisk familie, er det viktig å identifisere faktorer som kan redusere belastningen knyttet til en fosterhjemsplassing. Hvis man er kjent med hva som fremmer god tilpasning for barn plassert i fosterhjem kan man adressere disse i et forsøk på å redusere belastning og øke sannsynligheten for god tilpasning (Marcus, 1991). Målet med denne oppgaven er derfor å drøfte faktorer som basert på teori og empiri synes å fremme god tilpasning for barna både under en fosterhjemsplassing og i tiden etter fosterhjemsplassing.

En Modell for Tilpasning

Pearce og Pezzot-Pearce (2001) har utviklet en teoretisk modell som er ment å forklare barns tilpasning i fosterhjem, og som i denne oppgaven vil bli brukt som et rammeverk. Modellen baserer seg på utviklingsmessig psykopatologi (developmental psychopathology), som søker å integrere kunnskap fra forskjellige disipliner som blant annet klinisk og eksperimentell psykologi og psykiatri, sosiologi, genetikk og nevrovitenskap. Pearce og Pezzot-Pearce (2001) er opptatt av at man trenger kunnskap om forskjellige aspekter ved fosterhjemsbarns liv for å oppnå en god forståelse av deres vansker og ressurser.

I modellen til Pearce og Pezzot-Pearce (2001) forklares barnas vansker av interaksjonen mellom fire faktorer: (1) mishandling/omsorgssvikt, (2) andre forhold som medfører til fosterhjems plasseringen, (3) opplevelser i fosterhjemmet, og (4) faktorer hos barnet som biologiske sårbarheter, medisinske tilstander og psykiske vansker. Noen av disse faktorene er risikofaktorer, mens andre kan fungere som beskyttelsesfaktorer. Figur 1 viser en skjematisk representasjon av denne modellen (se Appendiks A).

Ifølge modellen er den økte risikoen barn i fosterhjem har for å utvikle forskjellige vansker mest sannsynlig et resultat av flere gjensidig påvirkende faktorer i barnets liv (Oswald et al., 2010). Kognitive, sosiale eller emosjonelle vansker kan være en konsekvens av mishandling og omsorgssvikt (Briere & Runtz, 1993; Browne & Finkelhor, 1986; Clausen et al., 1998; Downs, 1993; Friedrich, 1993; Jacobsen et al., 2013; Oswald et al., 2010; Saunders, Villepontaux, Lipovsky, Kilpatrick, & Veronen, 1992). Vanskene kan imidlertid også være relatert til en genetisk predisposisjon, eksponering for rus i svangerskapet (Oswald et al., 2010), eller skyldes negative effekter som følge av separasjon fra biologisk familie (Charles & Matheson, 1990). Slike negative effekter kan blant annet være dissosiative reaksjoner som en respons til tap av kjente personer og et kjent miljø (Katz, 1987), følelser av å bli avvist, skyldfølelse, fiendtlighet, sinne, og skam.

Plassering i fosterhjem gir barnet en mulighet til å skape nye relasjoner med omsorgsgivere som er mer organiserte og trygge enn deres eksisterende relasjoner med de biologiske foreldrene (Stovall & Dozier, 2000). God omsorg og tilpasning i fosterhjem blir da en beskyttelsesfaktor som kan medvirke til å dempe potensielt negative effekter av de ulike risikofaktorene.

Begrepsavklaring

I denne oppgaven defineres tilpasning som god sosial, kognitiv, emosjonell og psykososial fungering, i tillegg til fravær av psykiske helseplager. En god tilpasning til fosterhjemmet tenkes å henge sammen med en suksessfull fosterhjemsplassing, som vil si at barnas fysiske, emosjonelle, psykologiske, intellektuelle, sosiale, og familiære behov blir møtt og at deres vekst på disse områdene fremmes innenfor et sikkert og trygt familiemiljø, i tillegg til at det ikke forekommer uplanlagte/uforutsette sammenbrudd i fosterhjemsplasseringen som gjør at barnet flyttes ut av fosterhjemmet (Buehler, Rhodes, Orme, & Cuddeback, 2006). Det er også sentralt at fosterforeldrene skal kunne takle utfordringene som kan oppstå på en god måte, slik at ikke den mentale helsen til medlemmene i fosterfamilien svekkes (Buehler et al., 2006). En suksessfull fosterhjemsplassing vil også kunne føre til at barna danner trygge tilknytninger med sine omsorgspersoner og kan skape tilfredsstillende interpersonlige relasjoner (Buehler et al., 2006).

Problemstilling

Basert på teori og forskning vil følgende problemstilling bli forsøkt besvart: *Hvilke faktorer fremmer god tilpasning hos barn plassert i fosterhjem?*

Både faktorer som kan ha effekt på kort og lang sikt vil bli inkludert, dvs. faktorer som kan være relevante i selve omplasseringssituasjonen og faktorer som er viktige senere i forløpet.

Metode

Det ble gjennomført litteratursøk med bruk av søkemotoren Web of knowledge. Følgende søkeord ble brukt: "child", "foster care", "adaptation", "adjustment", "development", "placement", "stability", "attachment", "temperament", "resilience", "siblings", "biological parents", "foster parents", "internalizing", "externalizing". Søket ble avgrenset til engelskspråklige artikler. Det ble ikke satt noen avgrensning med hensyn til årstall, men nyere artikler ble prioritert. For å avgrense oppgavens omfang lå hovedfokuset på studier som omhandlet barn (0-12 år). Studier som omhandlet ungdom ble utelatt.

Faktorer som Fremmer God Tilpasning i Fosterhjem

Faktorer ved Barnet

Temperament. Temperament kan defineres som et sett av medfødte personlighetstrekk eller handlingstendenser, derav blant annet irritabilitet, aktivitetsnivå, fryktsomhet og positiv/negativ emosjonalitet (Goldsmith et al., 1987). Barnets temperament kan påvirke deres evne til å takle sosiale utfordringer (Davis, Donzella, Krueger, & Gunnar, 2001). Ifølge teorien til Belsky (1997), vil barn bli født med forskjellig sårbarhet overfor det miljøet de vokser opp i. Dette vil si at noen barn lettere vil påvirkes av de negative effektene i risikofylte omgivelser som ved mishandling og omsorgssvikt, og av de fordelaktige effektene fra støttende miljøer med blant annet kjærlig omsorg og positiv foreldreatferd (Belsky, Bakermans-Kranenburg, & van Ijzendoorn, 2007; Belsky & Pluess, 2009). Barnets temperament vil dermed interagere med den omsorgen de får av sine omsorgsgivere, og på denne måten påvirke barnets generelle tilpasning. Hvordan foreldreatferden påvirker barnet vil avhenge av barnets temperament og individuelle karakteristikker (Belsky et al., 2007).

Som støtte til denne modellen tyder forskning på at barn som har høye nivåer av negativ emosjonalitet er i spesielt stor risiko for en negativ utvikling dersom de opplever foreldreomsorg av dårlig kvalitet (Belsky, Hsieh, & Crnic, 1998; Morrell & Murray, 2003). Barn med de samme karakteristikkene kan også ha større sjanse for positive utfall dersom de opplever positiv foreldreomsorg (Kochanska, Aksan, & Joy, 2007; Velderman, Bakermans-Kranenburg, Juffer, & van Ijzendoorn, 2006). Man finner videre at barn som er mer reaktive og dermed utviser mer fryktsomhet og tilbaketrukkethet i møte med ny stimuli, i tillegg til barn som er mer hemmet, påvirkes lettere av kvaliteten på omsorgen de får av omsorgspersoner enn barn som ikke er like reaktive eller hemmet (Belsky et al., 2007; Belsky & Pluess, 2009). Det ser ut til at kvaliteten på foreldreomsorgen modererer assosiasjonen mellom fryktsomhet/sjenerthet og dårligere tilpasning hos barn (Kiff, Lengua, & Zalewski, 2011; K. H. Rubin, Coplan, & Bowker, 2009). Det foregår altså en gjensidig påvirkning mellom barnets innebygde karakteristikker og foreldrenes omsorgsstil. Foreldre vil til en viss grad kunne ha en påvirkning på barnas emosjonsuttrykk og selvregulering, men de vil også respondere ulikt overfor barn med ulikt temperament (Kiff et al., 2011). På denne måten kan barnets temperament være utslagsgivende både for hvordan foreldrene forholder seg til barnet og for hvordan barnet reagerer på den omsorgen det får.

Effekten av barnas temperament på forholdet mellom foreldreomsorgen og barnets tilpasning ser også ut til å gjelde for barn i fosterhjem. De Schipper, Oosterman og Schuengel (2012) fant at forsiktige barn oftere utviklet trygge tilknytninger til fosterforeldre som var mer sensitive, dvs. oppmerksomme på barnas behov, men dette gjaldt ikke barn som var mindre forsiktige. Barn med en negativ emosjonalitet plassert hos mer rigide fostermødre har også vist seg å gi en større risiko for en mindre suksessfull fosterhjemsplassing med dårligere tilpasning hos barna (Doelling & Johnson, 1990). Vi ser her at karakteristikkene ved barnas temperament vil kunne påvirke effekten fosterforeldrenes omsorg har på barnets tilknytning og tilpasning til fosterhjemmet. Disse funnene støtter altså teorien til Belsky (2007) om at høyere grad av reaktivitet eller forsiktighet hos barna vil kunne medvirke til en større sensitivitet overfor ulikheter i fosterforeldrenes foreldrestil, både i positiv og negativ retning, og på denne måten også ha en påvirkning på barnas tilpasning i fosterhjemmet.

Ulikheter i temperament har også vist seg å kunne påvirke relasjonen mellom omsorg fra fosterforeldre og barnas tilknytning hos rhesusaper. Suomi (1997) fant at rhesusaper som fra fødselen av utviste redsel for nye stimuli og fryktosomhet/tilbaketrakkethet i møte med jevnaldrende aper, og som i tillegg ble oppfostret av omsorgsfulle fostermødre, utviklet en tryggere tilknytning til fostermødrene enn de som ble plassert hos fostermødre som var mindre omsorgsfulle. Rhesusaper med lav reaktivitet var relativt upåvirket av nivået av omsorgsfullhet hos fostermødrene, og utviste samme nivå av trygg tilknytning både for omsorgsfulle mødre og mer strenge eller straffende mødre. Disse funnene indikerer at påvirkningen av kvaliteten på omsorgen rhesusapene mottok ble moderert av temperamentsfulle karakteristikkene som blyghet og inhibisjon (Suomi, 1997).

Funn fra studier med både aper og mennesker tyder altså på at barnas temperament i interaksjon med fosterforeldrenes omsorg påvirker barnas tilpasning til fosterhjemmet. En mulig forklaring for dette er at høy grad av sosial forsiktighet kan gjøre barna mer oppmerksomme eller sensitive overfor elementer ved omsorgssituasjonen (De Schipper et al., 2012). En slik sensitivitet kan tenkes å gjøre barna mer utsatt for både negative og positive effekter fra hhv risikofylte og omsorgsfulle relasjoner med omsorgsgiverne. Barnas temperament vil på denne måten påvirke hvordan de tilpasser seg den omsorgssituasjonen de møter i fosterhjemmet.

Personlighet, motivasjon og alder. Sinclair og Wilson (2003) fant at karakteristikkene ved barnet, som en kjærlig og hengiven natur og et tiltalende utseende, økte sjansen for at

plasseringen ble vellykket. Forskning tyder også på at det kan være fremmede for fosterhjemsplasseringen at barnet er positivt til og motivert for plasseringen (Sinclair & Wilson, 2003). Da en suksessfull fosterhjemsplassering som nevnt tidligere er knyttet opp mot barnas tilpasning til fosterhjemmet, vil tiltak som kan øke barnas motivasjon dermed kunne tenkes å bidra til en positiv tilpasning til fosterhjemmet. Barnas motivasjon kan for eksempel økes dersom de føler de er med på bestemmelsen om hvilken fosterfamilie de skal bo i (Sinclair & Wilson, 2003). Denne faktoren er også tatt hensyn til i fosterhjemsforskriften §4 femte ledd, som presiserer at *"barn som er fylt 7 år og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal informeres og gis anledning til å uttale seg før fosterhjem velges"*. Videre står det at *"barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet"* (Lovdata.no, 2003).

Alder er også en mulig karakteristikk ved barnet som påvirker mulighetene for god tilpasning. I en forskningsgjennomgang fant Minty (1999) at fungerende fosterhjemsplasseringer forekommer mer sannsynlig der barna plasseres tidlig, altså i yngre alder. Andre studier har også funnet at barn som plasseres tidlig har større sjanse for en suksessfull fosterhjemsplassering (Oosterman, Schuengel, Slot, Bullens, & Doreleijers, 2007; Sinclair & Wilson, 2003; Strijker et al., 2008). Da suksessfulle fosterhjemsplasseringer som nevnt tidligere henger sammen med barnas tilpasning til fosterhjemmet, vil barn som blir plassert i yngre alder kunne tenkes å ha større sjanse for en god tilpasning i fosterhjemmet enn barn som blir plassert når de er eldre. Dette understreker viktigheten av tidlig intervensjon.

Atferdsvansker. Lav grad av atferdsvansker hos barna har blitt funnet til å øke sjansen for at en fosterhjemsplassering blir vellykket (Oosterman et al., 2007; Sinclair & Wilson, 2003), og vil dermed også kunne være fremmede for barnas tilpasning til fosterhjemmet. Fravær av atferdsproblemer kan være en manifestasjon på at barnet har tilpasset seg i fosterhjemmet (Holland & Gorey, 2004), men kan også være et uttrykk for at barnets vansker er av mer internaliserende karakter. Det er likevel nærliggende å tro at en god tilpasning i fosterhjemmet også vil kunne lette barnas internaliserende vansker, da følelser av trygghet og omtanke fra omsorgspersoner kan fremme barnas generelle tilpasning (Buehler, Cox, & Cuddeback, 2003; Khaleque & Rohner, 2002; Rowe, 1976).

Da lav grad av atferdsvansker kan virke fremmede på fosterhjemsplasseringen, er det relevant å drøfte faktorer som kan bidra til en redusert risiko for atferdsproblemer hos barn i fosterhjem. Taussig (2002) fant at høy grad av sosial aksept blant skolekamerater, og at barna

hadde venner på skolen, var relatert til bedre utfall for barn i fosterhjem i form av mindre atferdsproblemer og relaterte vansker. Det ble funnet en negativ korrelasjon mellom atferdsvansker og høy grad av sosial aksept blant jevnaldrende. Taussig (2002) mener en mulig årsak til disse funnene er at skolevansker kan gjøre det vanskelig for barn å forme prososiale relasjoner på skolen, noe som kan føre til atferdsproblemer, og at barn som er populære i grupperinger utenfor skolen også kan være i risiko for å utvikle atferdsproblemer dersom de omgås jevnaldrende som kan ha en negativ påvirkning. Sosial aksept blant jevnaldrende kan dermed tenkes både å være en risikofaktor og en beskyttelsesfaktor for atferdsproblemer og relaterte vansker, avhengig av hvilke jevnaldrende barna har i sin sosiale omgangskrets. Tiltak med sikte på å fremme barnas relasjoner med jevnaldrende som kan ha god innflytelse på dem, for eksempel klassekamerater, vil dermed kunne tenkes å medvirke til mer prososial atferd.

Resiliens. Resiliens handler om hvordan forskjellige personer vil ha ulik grad av tilpasning på tross av at de har hatt liknende opplevelser med motgang (Leve et al., 2012). Det pågår en debatt om hva som er de beste kriteriene for å definere resiliens, siden dette avhenger av en persons sosiokulturelle kontekst (Drapeau, Saint-Jacques, Lepine, Begin, & Bernard, 2007). Luthar, Cicchetti og Becker (2000) sin definisjon vil her bli lagt til grunn, der resiliens blir beskrevet som en dynamisk prosess som omfatter opprettholdelsen av en positiv utvikling på tross av opplevelser med signifikant motgang. En slik positiv utvikling hos barn vil blant annet kunne gi seg utslag i at barna fungerer innenfor normalvariasjonen på tvers av en rekke utviklingsmessige domener, som atferdsmessig kompetanse (e.g. atferd overfor andre), emosjonell kompetanse (e.g. mental helse), sosial kompetanse (e.g. relasjoner med jevnaldrende) og akademiske ferdigheter (e.g. resultater på skolen) (Walsh, Dawson, & Mattingly, 2010), på tross av opplevelser barnet har vært gjennom som potensielt kunne hatt en negativ påvirkning på denne utviklingen.

Økt grad av resiliens vil altså kunne medføre en bedre fungering for barna på en rekke områder, og dermed også redusert risiko for ulike vansker som kan virke negativt på fosterhjems plasseringen, som for eksempel atferdsvansker. Da resiliens hos barna medvirker til en bedre generell tilpasning, er det nærliggende å tro at resiliens også vil kunne medvirke til en bedre tilpasning i fosterhjemmet spesielt. Ved å undersøke hvorfor noen er mer resiliente enn andre overfor vanskelige opplevelser, som mishandling og omsorgssvikt, kan man dermed finne fram til faktorer som vil kunne fremme barnas utvikling og tilpasning i fosterhjemmet (Leve et al., 2012).

Resiliens hos barn må ses i sammenheng med systemene rundt barnet, og deres samhandling med omsorgspersoner og andre viktige personer i barnets liv. Barnas resiliens vil dermed være et resultat av ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som omhandler barnet, men vil også kunne påvirkes av individuelle faktorer ved barnet. Følgende individuelle faktorer har vist seg å fremme resiliens hos barn: autonomi, sosial kompetanse, optimisme, lav grad av reaktivitet, intern motivasjon (dvs. motivasjon for å lære og være en aktiv del av omgivelsene), selvregulering og selvtillit (Zolkoski & Bullock, 2012). Faktorer som selvtillit (Cicchetti & Rogosch, 1997; Cicchetti, Rogosch, Lynch, & Holt, 1993), lav grad av reaktivitet (Martinez-Torteya, Bogat, von Eye, & Levendosky, 2009), sosial kompetanse og kompetanse i dagliglivet, dvs. språklige, motoriske og funksjonelle evner (Schultz, Tharp-Taylor, Haviland, & Jaycox, 2009), har vist seg spesifikt å fremme resiliens hos barn etter opplevelser med mishandling. Intelligens tenkes å være en potensiell ressurs relatert til resiliens, men longitudinelle studier har vist få klare sammenhenger på dette området (Afifi & MacMillan, 2011).

Individuelle faktorer som fremmer resiliens hos barn i fosterhjem kan altså tenkes å bidra til en positiv utvikling hos barnet og en bedre tilpasning til fosterhjemmet. I noen tilfeller kan likevel barn som har opplevd mishandling ha en velfungerende ekstern atferd, men likevel ha internaliserende vansker (Luthar et al., 2000). Barna kan dermed virke resiliente fordi de fungerer godt sammen med andre, følger sosiale normer og gjør det bra på skolen, men samtidig ha symptomer på angst eller depresjon (Edmond, Auslander, Elze, & Bowland, 2006).

Resiliens kan ses på som nært knyttet opp mot tilpasning. Resiliens defineres her som opprettholdelsen av en positiv utvikling på tross av opplevelser med motgang (Luthar et al., 2000), mens med tilpasning menes god sosial, kognitiv, emosjonell og psykososial fungering, og fravær av psykiske helseplager. Dersom man tenker seg at en positiv utvikling også omfatter utvikling innenfor sosial, kognitiv, emosjonell og psykososial fungering, vil man se en klar sammenheng mellom begrepene tilpasning og resiliens. Dersom man fremmer resiliens hos barn i fosterhjem vil dette da også kunne tenkes å fremme deres generelle tilpasning og tilpasning til fosterhjemmet. Ut ifra denne tankegangen er det mulig å se for seg at økt tilpasning hos barn også vil kunne fremme deres videre tilpasning.

Oppsummering. Samlet sett tyder forskningen på at individuelle egenskaper ved barna kan medvirke til deres tilpasning i fosterhjem, på samme måte som individuelle

karakteristika ved ethvert barn påvirker deres utvikling og tilpasning. Følgene faktorer relatert til barna ser ut til å fremme deres tilpasning: barnets temperament, en kjærlig og hengiven natur og et tiltalende utseende, barnets motivasjon for fosterhjems plasseringen, prososiale relasjoner med jevnaldrende, lav grad av atferdsforstyrrelser, og faktorer hos barnet som fremmer resiliens. Faktorer som selvtillit, temperament og kompetanse kan medvirke til resiliens hos barna, som igjen kan lette tilpasningen i fosterhjemmet. Barnets temperament kan også bidra til å moderere påvirkninger fra miljøet rundt barnet, og på denne måten medvirke til en positiv tilpasning i fosterhjemmet.

Fosterforeldrene: Karakteristika og Påvirkning på Barnas Tilpasning

Fosterforeldre er forskjellige, og vil derfor gå inn i fosterhjems plasseringen med ulike utgangspunkt. Forskning tyder på at flere ulike faktorer ved fosterforeldrene kan medvirke til positiv tilpasning i fosterhjem (Sinclair & Wilson, 2003).

En trygg base. Schofield og Beek (2005a) viser til at fosterbarn har særlig behov for å oppleve å kunne utforske og lære i en kontekst sammen med noen de har en trygg relasjon til. Dette fordi de ofte har tilpasset seg en usikker hverdag uten en tilgjengelig person som har kunnet fungere som en trygg base for dem i sin tidligere omsorgssituasjon. De er vant til å måtte være selvhjulpne, samtidig som de har lært at de må følge nøye med på sine omsorgspersoner. Dette mener Schofield og Beek (2005a) har forhindret dem fra å utvikle seg optimalt.

Schofield og Beek (2005a) presenterer en modell for foreldreomsorg som fokuserer på utviklingsmessige mål sentrale innenfor tilknytningsteori, og belyser foreldrenes medvirkning til barnets tilpasning i fosterhjemmet. Her finner man fem dimensjoner forfatterne mener bør implementeres av fosterforeldre for å hjelpe barnets tilpasning og utvikling: (1) fremme trygghet for at omsorgspersonene er der for barna, (2) fremme reflekterende funksjoner, (3) fremme selvtillit, (4) fremme autonomi, og (5) fremme medlemskap i familien. Gjennom implementering av disse dimensjonene mener forfatterne barnet opplever en såkalt trygg base hos fosterforeldrene, dvs. en voksen omsorgsperson som tar hensyn til deres behov samtidig som de lar dem utforske, oppleve og lære. Figur 2 (se Appendiks B) viser en illustrasjon av denne modellen, og hvordan de ulike dimensjonene spiller sammen for å skape en trygg base for barna.

Ved å implementere de fem domene i modellen er det ifølge Schofield og Beek (2005a) mulig for fosterforeldrene å kompensere for barnas tidligere negative opplevelser med voksne, og vinne deres tillit. På denne måten kan de ha muligheten til å utvikle seg optimalt i relasjon med andre, og tilpasse seg sin nye situasjon i fosterhjemmet. I samsvar med modellen til Schofield og Beek (2005a) er barn som kan bruke sine fosterforeldre som en trygg base funnet å ha en bedre utvikling og tilpasning enn barn som ikke er like trygge hos sine fosterforeldre, noe som blant annet viser seg i en mer stabil atferd og mer fremskritt på skolen og i andre aktiviteter i settinger utenfor familien (Schofield & Beek, 2005b).

Aksept, varme og omsorg. En følelse av kjærlighet, tilhørighet, aksept, og støtte i fosterhjemmet (Griffin, 2004) og en positiv interaksjon med fosterforeldrene, vil kunne øke sjansene for at barna opplever en positiv tilpasning i fosterhjemmet (Sinclair & Wilson, 2003). Forskning tyder på at barnas tilpasning vil fremmes dersom fosterforeldrene aktivt forsøker å inkludere barnet inn i familien (Leathers, 2006; Oke, Rostill-Brookes, & Larkin, 2013). Medlemskap i familien trekkes frem som en sentral dimensjon i modellen til Schofield og Beek (2005a). Da barn i fosterhjem kan ha kompliserte relasjoner med medlemmer av sin biologiske familie, vil en integrering av barna i fosterhjemmet kreve sensitivitet fra fosterforeldrene (Schofield & Beek, 2005a). Det at fosterforeldrene forsøker å hjelpe barna å takle det faktum at de har ”to familier” og viser sympati overfor barnas biologiske familie kan da virke fremmede for barnets tilpasning til fosterhjemmet (Oke et al., 2013). James (2004) mener at barna bør plasseres i kulturelt sett like hjem og så geografisk nærme som mulig der barna opprinnelig bodde, for å gjøre det enklere for de biologiske foreldrene å ha samvær med barna.

En annen dimensjon i modellen til Schofield og Beek (2005a) viser til den positive effekten som kan komme ut av at barna føler seg trygge på at fosterforeldrene vil være der for dem. Dette støttes av forskning som tyder på at dersom fosterforeldrene viser barna varme, omsorg og er engasjert i barna (Buehler et al., 2003; Sinclair & Wilson, 2003), i tillegg til å være responsive og tilgjengelige overfor barna (Schofield & Beek, 2005b; Wilson, Petrie, & Sinclair, 2003), vil barna tilpasse seg fosterhjemmet bedre enn fosterbarn som bor hos fosterforeldre uten disse karakteristikkene. Gjennom en slik følelse av trygghet lærer barna at de er betydningsfulle for fosterforeldrene, og de blir friere til å utforske omgivelsene og utvikle seg da de stoler på at fosterforeldrene er der til å beskytte dem (Schofield & Beek, 2005a). Det kan også være fremmede for barnas tilpasning dersom fosterforeldrene bruker

effektive teknikker for problemløsning og barneoppdragelse (Linares, Montalto, Li, & Oza, 2006; Linares, Montalto, Rosbruch, & Li, 2006; Pacifici, Delaney, White, Cummings, & Nelson, 2005), da dette kan tenkes å lette eventuelle konflikter mellom barna og fosterforeldrene, og dermed øke barnas følelse av trygghet på tross av konfliktfylte situasjoner som kan oppstå.

Holdninger og oppfatninger. Rowe (1976) fant at fosterforeldrenes holdninger kan predikere hvor vellykket fosterhjems plasseringen blir, og at de ”beste” fosterforeldrene er mer tolerante overfor atferd fra barna som strider mot deres verdier/overbevisninger og ønsker, som for eksempel tidlig ”voksen” atferd, dårlige akademiske resultater og vanskelig sosial atferd. I samsvar med dette fant Ackerman og Dozier (2005) at i de tilfellene der fostermødrene var mer aksepterende og emosjonelt involvert overfor sine fosterbarn tidlig i plasseringen, utviklet barna mer positive selvrepresentasjoner og reagerte mer adaptivt på situasjoner som innebar separasjon fra fosterforeldrene. Det kan her se ut som omsorgsgivernes aksept kan fungere som en beskyttelsesfaktor i barnas utvikling av selvbilde, trolig fordi fosterforeldre som er mer aksepterende har en tendens til å interagere med barna på måter som får dem til å føle at det er noen som bryr seg om dem og verdsetter dem (Ackerman & Dozier, 2005). Det er viktig at fosterforeldre skaper mønstre i familien som karakteriseres av klare og konsekvente rutiner og forventninger, i tillegg til fleksibilitet og toleranse (Buehler et al., 2003).

Fosterforeldre kan også ha forskjellige oppfatninger av hvilke faktorer de mener fremmer en god fosterhjems plassering og bedrer barnets tilpasning i fosterhjemmet. Flere studier har undersøkt disse oppfatningene, og faktorer som har blitt trukket fram av fosterforeldre som fremmende for en suksessfull fosterhjems plassering og en god tilpasning for barna er blant annet støtte fra familien, fleksibilitet overfor barnas behov, gode evner som foreldre, omtanke overfor barn, toleranse, rutiner og god organisering av familielivet, gode nok ressurser, godt samarbeid med fosterhjemsformidlingen, individuelt baserte tiltak, nok informasjon blant annet om fosterbarnet, støtte i samfunnet, kontakt med andre fosterfamilier, gode evner til egenomsorg, emosjonell styrke og det at barna gradvis utvikler en tilknytning til fosterforeldrene (Brown, 2008; Buehler et al., 2003; Coakley, Cuddeback, Buehler, & Cox, 2007; Oke et al., 2013).

Flere av disse faktorene samsvarer også med modellen til Schofield og Beek (2005a), som legger vekt på effekten av god omsorg fra omsorgspersoner for barnas tilpasning.

Faktorer som fosterforeldrenes ressurser, et godt samarbeid med fosterhjemsformidlingen, individuelt baserte tiltak, nok informasjon til fosterforeldrene, støtte i samfunnet, og kontakt med andre fosterfamilier, belyser viktigheten fosterforeldrenes støttesystem har for om fosterhjems plasseringen fungerer på en god måte eller ikke.

Kompetanse. Fosterforeldrenes kompetanse er ytterligere en faktor som kan fremme god tilpasning hos barn i fosterhjem. Buehler et al. (2006) har utviklet en modell som tar utgangspunkt i at fosterforeldre bør utvikle kompetanse innenfor 12 domener for å ha et best mulig utgangspunkt for å lykkes med en fosterhjems plassering. Kompetanse defineres her som en kombinasjon av kunnskap, interesse og dyktighet som er nødvendig for å oppfostre et barn (Buehler et al., 2006).

De 12 domenene i modellen til Buehler et al. (2006) er: (1) skape et trygt og sikkert miljø for barna, (2) skape et omsorgsfullt miljø med omtanke og toleranse, (3) fremme akademiske resultater og suksess, (4) møte behovene for fysisk og mental helse (5) fremme sosial og emosjonell utvikling, (6) støtte ulikhet og barnas kulturelle behov, (7) støtte planlegging for å få til en permanent bosituasjon for barnet, enten barna skal tilbake til sin biologiske familie, forbli i fosterhjem over lang tid eller adopteres, (8) håndtere tvetydighet og tap for fosterbarnet og familien, (9) vokse i rollen som fosterforeldre, noe som også vil si å investere tid og arbeid i å bedre sine ferdigheter blant annet innenfor domenene beskrevet her (Morrisette, 1995; Pasztor, 1985), (10) takle kravene det å være fosterforeldre setter for personlig og familiær velvære, (11) støtte relasjonen mellom barna og deres biologiske foreldre, og (12) jobbe sammen som et team, da fosterforeldrene må kunne samarbeide med personer og instanser som jobber med barna, for eksempel innenfor barnevernet. Et samarbeid som beskrevet i det tolvte domenet kan være viktig for om fosterhjems plasseringen fungerer på en god måte eller ikke (Stone & Stone, 1983). Flere av disse domenene illustrerer behov som er viktige for barn generelt. Det at barn plassert i fosterhjem gjerne ikke har fått slike behov oppfylt tidligere hos sin biologiske familie, fremmer viktigheten av å drøfte hvilken relevans slike faktorer kan ha for disse barna.

Som vi ser overlapper flere av disse domenene med dimensjonene i modellen til Schofield og Beek (2005a). Trygghet står rimeligvis sentralt i begge modellene. Buehler et al. (2006) mener det er viktig med både faktisk og oppfattet sikkerhet. Et trygt og sikkert miljø vil innebære et hjem med fravær av misbruk og neglekt (Shlonsky & Berrick, 2001) og som minimerer risikoen for ulykker og skader, et trygt nabolag og skolemiljø (Klebanov, Brooks-

Gunn, Chase-Lansdale, & Gordon, 1997), og omgivelser som fremmer emosjonell trygghet (Buehler et al., 2003; Davies et al., 2002; Shlonsky & Berrick, 2001). Khaleque og Rohner (2002) fant at en av de sterkeste korrelatene for en positiv tilpasning hos barn er at de opplever seg akseptert og ivaretatt av foreldre eller omsorgspersoner. Trygghet er et sentralt behov for barn generelt, men det er grunn til å tro at dette behovet kanskje i enda større grad er viktig for barn i fosterhjem. Dette samsvarer også med den første dimensjonen i modellen til Schofield og Beek (2005a), som understreker viktigheten av at barna føler seg trygge på at fosterforeldrene er der for dem.

Fosterhjemsbarn er i risiko for å gjøre det dårligere på skolen (Altshuler & Gleeson, 1999; Shlonsky & Berrick, 2001), og kan ha store behov når det kommer til fysisk og mental helse (Altshuler & Gleeson, 1999; Chernoff, Combs-Orme, Risley-Curtiss, & Heisler, 1994; Garland, Landsverk, Hough, & Ellis-MacLeod, 1996; Pilowsky, 1995). Fysiske helseproblemer relatert til hud, syn, hørsel, høyde og vekst kan reflektere konsekvenser av omsorgssvikt, og fremmer et stort behov for medisinsk intervensjon for disse barna (Chernoff et al., 1994). Psykiske vansker hos barna kan komme som et resultat av en familiehistorie med mentale lidelser eller eksponering for rusproblemer hos biologiske foreldre og mishandling, og vil gi barna behov for psykisk helsehjelp (Chernoff et al., 1994; Garland et al., 1996). Mange fosterhjemsbarn kan altså ha behov for ekstra oppfølging mht fysiske og psykiske helseplager, noe som stiller særlige krav til fosterforeldre.

Håndtering av atferdsvansker. Cautley og Aldridge (1975) fant at i de fosterhjemsplasseringene der fostermødrene var flinke til å takle barn med atferdsproblemer, dvs. adressere og håndtere atferdsvansker uten hardhet eller overdreven disiplin i tillegg til å forstå årsakene til slik atferd, var det større sjanse for at fosterhjemsplasseringen ble vellykket. Da en vellykket fosterhjemsplassering henger sammen med barnas tilpasning til fosterhjemmet, vil slik kompetanse hos fosterforeldrene kunne tenkes å fremme denne tilpasningen. Det har vært pekt på at opplæring av fosterforeldre bør ha mer fokus på hvordan de skal takle atferdsproblemer hos barna, siden barnas atferdsproblemer som nevnt tidligere er en av hovedgrunnene til at fosterhjemsplasseringer bryter sammen (Sinclair & Wilson, 2003). Det har også vært pekt på som viktig å fokusere på årsaken til atferdsproblemer (Pearce & Pezzot-Pearce, 1997).

I fosterhjemsplasseringer der barna har store atferdsproblemer kan det være hensiktsmessig å tilby mer intensiv og spesialisert bistand (Oosterman et al., 2007), for å

hjelpe fosterforeldrene med å håndtere barnets utagering. Det å forstå assosiasjonene mellom barnas atferdsproblemer og deres opplevelser innenfor barnevernsystemet er et viktig skritt mot å forstå deres behov (Leathers, 2002). En god håndtering av denne atferden kan tenkes å fremme barnas sosiale og emosjonelle utvikling. Dette er noe som også trekkes frem i modellen til Buehler et al. (2006).

Støtte og erfaring. Buehler et al. (2006) mener fosterforeldrene bør ha kunnskap om normal utvikling for forskjellige aldersgrupper, slik at de kan identifisere problemområder og dermed mer effektivt hjelpe barnet med sine vansker. I situasjoner der fosterforeldre har fosterbarn som kommer fra en annen kultur, er det også viktig å støtte barnas kulturelle utvikling og la dem utforske og lære om den kulturen de kommer fra slik at de kan utvikle en kulturell identitet (Daniel, 2011; Vonk, 2001).

Oke et al. (2013) fant at fosterhjem der fosterforeldrene har erfaring med fosterhjemsbarn, og der sosialarbeidere følger familien over en lengre periode og er engasjert i saken, har barn som lettere tilpasser seg fosterhjems plasseringen. Støtte og trening til fosterforeldrene kan medvirke til en sunn emosjonsregulering og positive, trygge sosiale relasjoner hos barna (Leve et al., 2012). Fosterforeldre har behov for forskjellige typer ressurser for å kunne maksimere potensialet til barna de har fått ansvaret for (Schofield & Beek, 2005b). Støtte og trening kan tenkes å fremme disse ressursene og øke deres kompetanse som fosterforeldre.

I noen tilfeller kan barnas fremtid være uklar mht om de skal tilbake til sin biologiske familie, forbli i fosterhjem over lengre tid eller adopteres. I henhold til modellen til Buehler et al. (2006) bør fosterforeldrene være med på prosessen som omfatter planleggingen av barnets fremtidige bosituasjon, og hjelpe barna med å forberede seg på hva som skal skje slik at dette blir lettere å takle for barna (Rycus & Hughes, 1998). Som nevnt tidligere kan omplasseringer av barna skape følelser av tvetydighet og tap både for fosterbarnet og familien (Sanchirico & Jablonka, 2000). Situasjoner som oppstår i forbindelse med dette kan være krevende for alle parter, og det er derfor viktig at fosterforeldrene forsøker å takle kravene det å være fosterforeldre setter for personlig og familiær velvære. De må ha fokus på å ivareta relasjonen innad i familien slik at de kan jobbe sammen og dele på ansvaret (Buehler et al., 2003; Krishnakumar & Buehler, 2000).

Forskning tyder på at fosterforeldre som har en god relasjon (Orme et al., 2004) og et godt samarbeid seg imellom (Linares, Montalto, Rosbruch, et al., 2006), og i tillegg god sosial

støtte fra familie, venner og nettverk (Farmer, Lipscombe, & Moyers, 2005; Strozier, Elrod, Beiler, Smith, & Carter, 2004), kan ha større sjans for å få til en suksessfull fosterhjems plassering og dermed også en bedre tilpasning for barna i fosterhjemmet. Ifølge fosterhjemsforskriften §4 tredje ledd kan enslige fosterforeldre velges *”dersom barneverntjenesten finner at dette vil være til det aktuelle barnets beste”* (Lovdata.no, 2003), og det kan tenkes at det i disse tilfellene blir stilt større krav til systemet rundt barnet og fosterforeldrene.

Oppsummering. Fosterforeldrenes tilnærming overfor barna kan være med på å fremme barnas tilpasning til fosterhjemmet. Fosterforeldre har behov for kompetanse på en rekke områder, som potensielt kan fremmes gjennom støtte og trening. I tråd med modellen til Buehler et al. (2006) synes faktorer som et miljø med faktisk og oppfattet trygghet for barna i tillegg til aksepterende og ivaretagende fosterforeldre som kan håndtere barnas emosjoner og vansker på en god måte å fremme god tilpasning. Fosterforeldrene bør også søke etter å fremme barnas reflekterende funksjoner, selvtillit, autonomi, og medlemskap i familien, for å kunne fungere som en trygg base for barna gjennom deres utvikling. Forskning tyder også på at kvaliteten på omsorgen barna får i fosterhjemmet kan medvirke til resiliens hos barna, noe som igjen kan medvirke til en god tilpasning i fosterhjemmet.

Interaksjonen Mellom Barn og Fosterforeldre

Fosterbarns tilpasning og fungering er et resultat av en rekke faktorer, der en av de viktigste er samspillet mellom foreldre og barn. Begge parter bringer noe med seg inn i dette samspillet, noe som betyr at både karakteristika ved fosterforeldrene og kjennetegn ved barnet i samspill vil kunne påvirke utfallet av en fosterhjems plassering.

Tilknytning. Forskning tyder på at barnas evne til å danne en relasjon eller tilknytning til sin fosterfamilie er en viktig faktor for om plasseringen blir vellykket eller ikke (Leathers, 2006). Som nevnt tidligere henger dette sammen med barnets tilpasning til fosterhjemmet. Utviklingen av en trygg tilknytning til fosterforeldrene kan dermed fremme en positiv tilpasning og utvikling for barna (Healey & Fisher, 2011). Marcus (1991) fant blant annet at barn med fosterforeldre som gav dem kjærlig omsorg, som de følte seg trygge sammen med og hadde utviklet et positivt emosjonelt bånd til, var bedre tilpasset i fosterhjemmet og opplevde færre problemer på skolen. Dannelsen av en trygg tilknytning til fosterforeldrene tenkes å fremme barnets integrering og tilpasning i fosterfamilien, noe som reduserer sjansen for at det forekommer et sammenbrudd i fosterhjems plasseringen (Leathers, 2006). Barn i

fosterhjem trenger altså god og stabil omsorg som kan hjelpe dem å utvikle en god emosjonell og atferdsmessig regulering og et positivt selvbilde, i tillegg til å skape en trygg tilknytning til sine omsorgspersoner (Dozier, Zeanah, & Bernard, 2013).

Tilknytningsteori forsøker å forklare viktigheten av menneskers medfødte tilbøyelighet mot å forme sterke følelsesmessige bånd med spesifikke personer, og hvordan separasjon fra disse viktige personene kan påvirke oss emosjonelt og utviklingsmessig (Bowlby, 1977). En viktig utviklingsmessig oppgave i tidlig barndom er dannelsen av en positiv tilknytning til en støttende omsorgsgiver (Leve et al., 2012). En slik tilknytning til viktige personer er avgjørende for barns utvikling, for at de skal kunne føle seg trygge nok til å utforske omgivelsene samtidig som de har en person å støtte seg på for beskyttelse og omsorg (Bowlby, 1977). Forskning tyder på at kvaliteten på barnets tilknytning til foreldrene er et grunnleggende element i relasjonen mellom barnet og foreldrene (Marcus, 1991). Forskningen til Bowlby (1977) peker på at dersom foreldre eller omsorgspersoner ikke tilbyr barnet en slik trygg tilknytning, men er lite responsive overfor deres behov eller mishandler barnet psykisk eller fysisk, kan dette føre til usikkerhet, utagering, angst eller andre psykiske problemer hos barnet.

En del forskning tyder på at de negative opplevelsene fosterhjemsbarn har vært gjennom hos sine biologiske foreldre kan gjøre det vanskelig for dem å danne en trygg tilknytning til omsorgspersoner (Leathers, 2002). De fleste barn som blir flyttet i fosterhjem har opplevd dysfunksjonelle relasjoner i sin biologiske familie, og har derfor stor sannsynlighet for å gå inn i forholdet til fosterfamilien med svekkede representasjoner av seg selv og relasjoner generelt (Milan & Pinderhughes, 2000).

Innenfor tilknytningsteori antar man at et av grunnlagene for barnas tilknytningsstil består i at de utvikler såkalte interne arbeidsmodeller gjennom samspill med sine omsorgspersoner (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Disse interne arbeidsmodellene utgjør en slags mal for hvordan barna forventer at omsorgspersoner og andre voksne vil oppføre seg overfor dem, og for hvordan de oppfatter seg selv (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Dersom deres tidlige opplevelser innebærer mangelfull omsorg fra viktige omsorgspersoner, som for eksempel biologiske foreldre, vil barna kunne utvikle en forventning om at voksne ikke vil være der for dem og at de ikke er verd å ta vare på (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Barnets tidligere opplevelser kan på denne måten føre til at de utvikler en utrygg tilknytningsstil, som de så tar med seg inn i relasjonen med fosterforeldrene (Howe & Fearnley, 2003; Milan &

Pinderhughes, 2000; Whelan, 2003). Barnets tilknytningsproblemer kan så påvirke relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene, og utgjøre en risikofaktor for at fosterhjems plasseringen bryter sammen (Sinclair, Baker, Wilson, & Gibbs, 2005). Vanskelig atferd fra barna kan for eksempel forårsake negative reaksjoner fra fosterforeldrene, noe som igjen kan medvirke til et sammenbrudd (Leve et al., 2012).

Forskning tyder på at barn som har opplevd mangelfull omsorg eller sammenbrudd i omsorgen likevel kan klare å forme tillitsfulle, trygge tilknytninger dersom de blir plassert hos omsorgspersoner som møter deres behov (Dozier, Stovall, Albus, & Bates, 2001). Barnets usikre tilknytning til sine biologiske foreldre kan på denne måten erstattes av en trygg tilknytning til omsorgsfulle fosterforeldre (Marcus, 1991). Barna kan dermed klare å endre sine negative oppfatninger av seg selv og andre, og bedre tilpasse seg sin nye situasjon, dersom de blir plassert hos omsorgsgivere som er tilgjengelige og emosjonelt investert i dem (Ackerman & Dozier, 2005; D'Angiulli & Sullivan, 2010). En trygg tilknytning til omsorgsfulle fosterforeldre vil på denne måten kunne tenkes å fremme barnas tilpasning til fosterhjemmet.

Dannelsen av en tilknytningsrelasjon mellom barna og fosterforeldrene, og en integrering av barna inn i fosterfamilien, avhenger altså av faktorer hos både barnet og fosterfamilien (Leathers, 2006). Ifølge Hallas (2002) kan en kombinasjon av omsorgsfulle og tålmodige fosterforeldre som hjelper barnet å etablere et medlemskap i familien, sammen med et fosterbarn som gjenkjenner og responderer på omsorgen de får, skape et grunnlag for en vellykket relasjon mellom barnet og fosterforeldrene. Dette kan hjelpe barnet å erkjenne sine ønsker om å bli tatt vare på, og de opplever en følelse av å være en del av en familie. De kan dermed gi slipp på frykten for å bli forlatt, da de opplever at fosterforeldrene er der for dem og er engasjerte og trofaste mot dem. Over tid kan det utvikles et tilknytningsforhold mellom fosterforeldrene og barnet. (Hallas, 2002). Det er mulig å tenke seg at omsorgen fra fosterforeldrene kan være med på å motvirke den negative effekten av å vokse opp under vanskelige forhold, og av å bli separert fra sine primære omsorgspersoner, da barna opplever omsorgspersoner som er der for dem uavhengig av deres atferd og emosjonelle uttrykk. Det kan også tenkes at tilknytningen barna skaper med aksepterende og emosjonelt involverte fosterforeldre gjør det lettere for dem å akseptere, og dermed også tilpasse seg, sin nye situasjon.

På den annen side kan ustabile fosterhjems plasseringer påvirke barna negativt ved å gjøre det vanskelig for dem å utvikle permanente, stabile og trygge relasjoner, i tillegg til at det å miste sine tilknytningspersoner kan være traumatisk (Leathers, 2002). Fosterhjemsbarna vil også kunne miste kontakten med andre viktige personer som kunne fungert som stabile figurer eller tilknytningspersoner, for eksempel på skolen eller i nærområdet, når de flyttes fra sine biologiske foreldre eller mellom fosterhjem (Leathers, 2002). Marcus (1991) fant blant annet en negativ korrelasjon mellom antall venner barn i fosterhjem hadde og antall måneder de var i fosterhjem. Relasjoner til jevnaldrende var i denne studien relatert til barnas mentale helse. Det kan være fremmede for barnas utvikling å opprettholde positive relasjoner, og det kan derfor være hensiktsmessig å forsøke å opprettholde fosterbarnas kontakt med venner (Marcus, 1991).

Ifølge formell sosial kontrollteori (formal social control theory) vil opplevelser, som forhindrer dannelsen av interpersonlige og samfunnsmessige bånd, kunne føre til svekkede relasjoner med både omsorgspersoner og institusjoner i samfunnet som skole eller grupper i nærmiljøet (Leathers, 2002). Tilknytningsteori kan gi viktige retningslinjer mht å forstå barns nivå av stress og hukommelse for traumatiske opplevelser (Melinder et al., 2013). Når barna blir flyttet fra sine biologiske foreldre kan selve flyttingen være traumatisk (Baugerud & Melinder, 2012). Da aktiveres deres tilknytningssystemer, og de vil respondere på en måte som reflekterer hvilken type tilknytning de har til sine foreldre, og som de har utviklet gjennom tidligere erfaringer (Melinder et al., 2013). Barnets reaksjoner vil avhenge av barnets tilknytning til foreldrene, men også foreldrenes tilknytningsstil (Melinder et al., 2013), og de som er usikkert tilknyttet vil kunne tåle separasjon dårligere.

Studier som omhandler sammenhengen mellom fosterforeldres sensitivitet og barnas tilknytning tyder på at prosessen som fører til dannelsen av en tilknytningsrelasjon mellom barna og fosterforeldrene kan påvirkes av flere faktorer (De Schipper et al., 2012). På samme måte som at barna tar med seg sine egenskaper og tidligere opplevelser inn i tilknytningsrelasjonen, vil også egenskaper ved fosterforeldrene påvirke barnas mulighet til å danne en trygg tilknytning til dem. Barn plassert i fosterhjem som småbarn eller i førskolealder vil både ha behov for støtte til emosjonsregulering og støtte til økt selvstyre og autonomi som er viktige utviklingsmessige oppgaver i denne alderen (De Schipper et al., 2012). Sensitivitet hos fosterforeldre vil derfor handle om å gi barna både et støttende nærvær og hjelp til å utvikle en voksende uavhengighet (Oosterman & Schuengel, 2008). En trygg tilknytning til omsorgsgivere reflekteres i måten barn organiserer sin atferd for å balansere

mellom behovet for beskyttelse og behovet for å utforske omgivelsene (Ainsworth, 1985). Forskning tyder på at omsorgsgiveres støtte til autonomi og utforskning av omgivelsene påvirker barnas tilknytning (Whipple, Bernier, & Mageau, 2011). En slik sensitivitet vil bedre kunne fremme barnas behov, og dermed også føre til en tryggere tilknytning til fosterforeldrene og en bedre tilpasning i fosterhjemmet.

Som støtte til dette tyder forskning på at fosterforeldre som er mer påtrengende overfor barna sjeldnere har barn med trygg tilknytning (Oosterman & Schuengel, 2008; Swanson, Beckwith, & Howard, 2000). Cole (2005) fant en negativ assosiasjon mellom høy grad av involvering fra fostermødre og trygg tilknytning hos barna. Cole (2005) presenterer flere hypoteser som kan forklare disse funnene. En antakelse er at ubehandlede traumer som fosterforeldrene har opplevd i barndommen kan føre til at de blir overbeskyttende overfor barna. Skjør fysisk helse hos barna kan også føre til en overinvolvering fra fosterforeldrene, som vedvarer når barna blir eldre og ikke lenger er i medisinsk risiko. Videre peker Cole (2005) på at fosterforeldrene også kan bli påvirket av barnevernets kontroll av familiesituasjonen barnet er plassert i, og kan opptre overbeskyttende overfor barna i frykt for at fosterhjemsformidlingen skal vurdere dem som upassende foreldre og fjerne barna. Det understrekes at dette kun er antakelser, forfatterne har ikke empirisk testet disse mulige forklaringsmodellene. Samtidig kan funnene til Cole (2005) tyde på at overinvolvert og overkontrollerende atferd fra fosterforeldre kan redusere sjansene for at barna utvikler en trygg tilknytning til dem, og dermed redusere sannsynligheten for god tilpasning.

Påtrengende atferd fra fosterforeldrene kan tenkes å frata barna den muligheten til autonomi og selvstyre som de trenger for å takle de utviklingsmessige oppgavene de står overfor, og dermed reflektere lav grad av sensitivitet overfor barnas behov for utforskning. Barna trenger som nevnt i modellen til Schofield og Beek (2005a) en trygg base som gir dem støtte til å utforske omgivelsene. En slik trygghet vil også kunne fremme barnas tilknytning til omsorgsgiverne, da de kan være trygge på at de vil få dekket både behovet for beskyttelse og behovet for utforskning (Whipple et al., 2011). Da en trygg tilknytning til fosterforeldre kan fremme barnas tilpasning til fosterhjemmet, vil overbeskyttende atferd fra fosterforeldrene også kunne medvirke til en dårligere tilpasning til fosterhjemmet.

Oppsummering. Barn har et behov for å utvikle en trygg tilkynningsrelasjon med nære omsorgsgivere, og forskning tyder på at en slik tilknytning til fosterforeldrene vil kunne hjelpe dem til en bedre tilpasning i fosterhjemmet. Gjennom opplevelser med sine biologiske

foreldre har mange barn som plasseres i fosterhjem utviklet en utrygg tilknytningsstil (Howe & Fearnley, 2003; Milan & Pinderhughes, 2000; Whelan, 2003) som de tar med seg inn i relasjonen med fosterforeldrene. Fosterforeldrenes omsorg kan likevel hjelpe barna å endre denne relasjonelle tilnæringsmåten, slik at de kan integreres i fosterfamilien og utvikle trygge relasjoner til sine nye omsorgspersoner. Slike trygge relasjoner kan medvirke til å endre barnas eksisterende interne arbeidsmodeller og dermed fremme barnets sosiale og generelle utvikling og tilpasning, i tillegg til deres tilpasning i fosterhjemmet.

Biologiske Foreldre

Barn som har blitt utsatt for omsorgssvikt kan likevel være svært knyttet til sine biologiske foreldre (Egeland & Sroufe, 1981). Kontakt mellom barn i fosterhjem og deres biologiske foreldre vil dermed kunne ha en påvirkning på barnas tilpasning i fosterhjemmet.

Kontakt og samvær. Det diskuteres blant forskere hvor mye involvering fra barnas biologiske foreldre som er hensiktsmessig for å fremme god tilpasning og utvikling etter at barna har blitt plassert i fosterhjem. En stor andel av forskningen tyder på at det er nyttig med involvering fra de biologiske foreldrene (Kufeldt, Armstrong, & Dorosh, 1995; Palmer, 1992, 1996), da det synes å være en positiv sammenheng mellom regelmessig samvær med biologiske foreldre og barnas velvære og tilpasning i fosterhjemmet (Berridge & Cleaver, 1987; Cantos, Gries, & Slis, 1997; Fanshel & Shinn, 1978; Millham, Bullock, Hosie, & Haak, 1986).

Fortsatt kontakt med biologiske foreldre kan være viktig for barnas opplevelse av egen identitet, personlig viktighet (en følelse av at de er betydningsfulle) og jeg-følelse (Colon, 1978). Det kan videre hjelpe barna med å uttrykke sine følelser angående foreldrene og fosterhjems plasseringen (Littner, 1975), redusere frykten for separasjon, og hjelpe både fosterforeldrene og barna å få et realistisk bilde av de biologiske foreldrene (Cantos et al., 1997). Det kan være positivt for barna å få snakket om og bearbeidet sine følelser, i tillegg til at redusert separasjonsangst kan medvirke til at de bedre aksepterer situasjonen. Dersom barna også utvikler et realistisk bilde av sine biologiske foreldre kan dette tenkes å føre til at de bedre forstår hvorfor de er plassert i fosterhjem, noe som mulig kan redusere eventuell frustrasjon de har angående situasjonen. Cantos et al. (1997) fant også at barn som regelmessig fikk besøk av sine biologiske foreldre hadde færre atferdsproblemer enn barn som ble besøkt sporadisk eller ikke i det hele tatt, noe som støttes av funn fra McWey, Acock,

og Porter (2010). Dette er altså funn som tyder på at regelmessig samvær med biologiske foreldre kan fremme god tilpasning.

På den annen side kan disse funnene også ha sammenheng med at de biologiske foreldrene som har regelmessig samvær med barna generelt er mer veltilpasset eller fungerer bedre enn foreldre som har mer uregelmessig samvær med sine barn (Cantos et al., 1997). Oyserman og Benbenishty (1992) fant også at i de tilfellene der fosterforeldrene hadde et positivt forhold til de biologiske foreldrene hadde barna mer kontakt med sine biologiske foreldre. Dette kan skyldes at fosterforeldrene er mer behjelpelige med å organisere møter mellom de biologiske foreldrene og barna dersom det er en positiv relasjon mellom fosterforeldrene og de biologiske foreldrene. Det er altså mulig at kontakt med biologiske foreldre er mest fremmende for barnas tilpasning dersom de biologiske foreldrene er mer veltilpasset og har en god relasjon med fosterforeldrene.

Det har videre vært pekt på at det i noen tilfeller kan virke negativt for barna å ha kontakt med biologiske foreldre blant annet på grunn av lojalitetskonflikter (Leathers, 2003; Poulin, 1985). Samvær med de biologiske foreldrene kan også være stressende for alle parter. Barna kan føle på sterke og blandede følelser som spenning, lykke, tristhet, tap, sinne, frykt og skyld, mens de biologiske foreldrene kan føle på utilstrekkelighet, depresjon, sinne, hjelpeløshet, ydmykelse, og skyld. Fosterforeldrene kan føle vanskeligheter med å takle en slik situasjon og assosierte konfrontasjoner, konflikter og press (Sanchirico & Jablonka, 2000). Regelmessig samvær med biologiske foreldre er heller ikke alltid ønskelig, for eksempel dersom barna har opplevd mishandling (Palmer, 1996).

Hvordan samvær med biologiske foreldre påvirker barnets emosjonelle og atferdsmessige tilpasning vil trolig avhenge av hvor ofte samværet finner sted, og omstendighetene rundt samværet (Leathers, 2003), i tillegg til karakteristika ved barna, fosterforeldre og biologiske foreldre. Faktorer som blir trukket frem som viktige prediktorer mht hvordan barnet reagerer på samværet er barnets relasjon til biologiske foreldre, fosterforeldrenes holdninger til samværet, hvor lenge barnet har vært i fosterhjemmet, og hyppigheten av samvær.

Cantos et al. (1997) fant at barn som hadde tilpasset seg fosterfamilien på en god måte og samtidig hadde regelmessige samvær med biologiske foreldre, hadde mer internaliserende vansker enn barn som ikke hadde tilpasset seg like godt men som også ble besøkt regelmessig. Forfatterne antyder at dette kan ha noe med at positive følelser overfor

fosterforeldrene kan bidra til at det oppstår skyldfølelse eller ambivalens hos barna i møte med de biologiske foreldrene, altså de samme følelsene som Leathers (2003) betegner som lojalitetskonflikter. Her ser man hvordan ulike faktorer virker sammen og påvirker barnas tilpasning til fosterhjemmet. Ulik sårbarhet hos barna i interaksjon med egenskaper hos både fosterforeldrene og de biologiske foreldrene påvirker hvordan barna opplever og tilpasser seg situasjonen.

Det har også vært pekt på at det kan minske barnas ambivalens dersom de erfarer at det er greit for dem å ha positive følelser både for sine biologiske foreldre og for sine fosterforeldre (Cantos et al., 1997). Dersom fosterforeldrene og de biologiske foreldrene aksepterer hverandre og klarer å samarbeide kan dette virke positivt på barnets tilpasning til fosterhjemmet (Cantos et al., 1997; Leathers, 2003; Oyserman & Benbenishty, 1992), blant annet ved å redusere potensielle lojalitetskonflikter barnet kan føle på. Det antas også å virke positivt på barnas tilpasning til fosterhjemmet dersom fosterforeldrene anerkjenner at barna både tilhører deres familie og samtidig en annen familie, dvs. den biologiske familien (Oke et al., 2013). Kufeldt et al. (1995) mener at samvær med biologiske foreldre en eller to ganger i måneden er det beste, og at det er viktig at man ikke har for hyppig samvær. På den annen side synes det urimelig å gi en slik generell anbefaling, gitt at et utall faktorer og interaksjonen mellom dem avgjør hvilke effekt samvær med biologiske foreldre har på barnets tilpasning.

Oppsummering. Samlet sett tyder forskningen på at det kan virke positivt på barnas tilpasning å ha regelmessig samvær med sine biologiske foreldre, gitt at det er en god relasjon mellom barna og de biologiske foreldrene i tillegg til at de biologiske foreldrene er veltilpasset og har en god relasjon med fosterforeldrene. Samtidig er det viktig å ta tak i eventuelle følelser av ambivalens eller skyld med hensyn til disse besøkene, spesielt dersom barna tilpasser seg bra til fosterhjems plasseringen (Cantos et al., 1997). Det er mulig at mer velfungerende biologiske foreldre bedre er i stand til å opprettholde mer regelmessige og positive samvær med barna. En god relasjon mellom fosterforeldrene og de biologiske foreldrene er hensiktsmessig for å fremme god tilpasning for barna i fosterhjemmet, noe som fremmer viktigheten av at voksne involvert i barnas liv må forsøke å samarbeide til det beste for barnet.

Strukturelle Forhold

I tillegg til karakteristika ved barna, fosterforeldrene, interaksjonen mellom dem og samvær med biologiske foreldre, vil også ulike strukturelle forhold kunne påvirke barnas tilpasning til fosterhjemmet. Eksempler på slike strukturelle forhold er selve plasseringssituasjonen, gjentatte flyttinger mellom fosterhjem og plassering sammen med søsken. Barnas tilpasning og relasjon med biologiske foreldre og fosterforeldre må sees i sammenheng med disse forholdene, for en bedre forståelse av hva som kan hjelpe barn tilpasse seg fosterhjemmet.

Plasseringssituasjonen. Omplassingstidspunktet kan være et viktig vendepunkt i barnas liv. Det er en tid der de opplever store endringer i sine relasjoner, familiesituasjon og totale livssituasjon. Hvordan plasseringen i fosterhjemmet blir håndtert kan påvirke barnas tilpasning i det nye hjemmet (Mitchell & Kuczynski, 2010). Ifølge tilknytningsteorien til Bowlby (1982) vil en situasjon der barnet ufrivillig blir fjernet fra sine biologiske foreldre kunne oppleves spesielt truende for barnet. Flyttingen fra foreldrene bør derfor skje på en minst mulig stressende måte (Melinder et al., 2013). Dersom barnet går inn i fosterhjemsplasseringen med høyt nivå av stress og frustrasjon på grunn av måten flyttingen ble håndtert, kan dette vanskeliggjøre arbeidet videre og negativt påvirke samarbeidet mellom barnet og barnevernet (Melinder et al., 2013). Tilrettelegging for at plasseringssituasjonen kan skje på en måte som utløser minst mulig stress hos barnet vil tenkes å kunne fremme den videre tilpasningen i fosterhjemmet.

Man skiller i Norge i dag mellom akutt og planlagt plassering av fosterhjemsbarn. Ved akutt plassering blir barna flyttet fra foreldrene på kort varsel på grunn av forhold som gjør at man vil fjerne dem så raskt som mulig fra deres nåværende bosituasjon. De blir da gjerne plassert i et beredskapshjem, som er et midlertidig bosted for barna frem til de kan bli plassert i en mer langvarig bosituasjon (Bufdir.no, 2013). Ved planlagt plassering er både barnet og foreldrene forberedt på flyttingen, barnet blir forklart på forhånd hva som kommer til å skje, de har gjerne møtt fosterforeldrene, og de biologiske foreldrene blir oppfordret til å snakke med barnet om flyttingen (Baugerud & Melinder, 2012).

Baugerud og Melinder (2012) fant at de barna som gjennomgikk en planlagt plassering viste mindre stress enn de som gjennomgikk en akutt plassering. Dette kan skyldes at de er mer forberedt og har fått mer informasjon om det som skal skje. Andre funn tyder også på at informasjon og kunnskap om en hendelse kan minke stress og usikkerhet hos fosterhjemsbarn

(Baugerud & Melinder, 2012; Mitchell & Kuczynski, 2010; Palmer, 1996; Whiting & Lee, 2003). Denne informasjonen kan hindre at barna lager sine egne, gjerne feilaktige, tolkninger om årsaken til fosterhjems plasseringen, og kan gjøre dem mer aksepterende overfor situasjonen og dermed mindre stresset (Palmer, 1996). Redusert stress og mer aksept fra barna kan tenkes å lette overgangen til et nytt hjem, noe som igjen vil kunne medvirke til at barna lettere tilpasser seg fosterhjemmet. Det er derfor viktig at de som har ansvaret for barna under en fosterhjems plassering har nok kunnskap om traume og stress, og kjenner til mishandlede barns begrensede evne til å takle stressende separasjoner (Baugerud & Melinder, 2012). Healey og Fisher (2011) fant at redusert stress i omgivelsene til barn i fosterhjem i tidlig barndom var assosiert med bedre emosjonsregulering, mindre emosjonell sårbarhet og mindre negativitet senere i barndommen, faktorer som alle er fremmende for barnas tilpasning til fosterhjem.

Baugerud og Melinder (2012) peker på viktigheten av en grundig vurdering av hvilken type plassering som skal gjennomføres, selv om man selvfølgelig også må tenke på barnets sikkerhet. Barna som plasseres i fosterhjem, enten akutt eller planlagt, er som nevnt i risiko for å utvikle en rekke patologier, og strategier for intervensjon bør søke etter å minimere påkjenningen ved separasjon (Baugerud & Melinder, 2012). Disse barna har gjerne opplevd flere stressende hendelser eller traumer tidligere i livet, og det kan være utfordrende for dem å tilpasse seg sin nye situasjon (Healey & Fisher, 2011).

Forskning tyder på at det kan lette overgangen til fosterhjemmet at de biologiske foreldrene er med på å forberede barna på denne flyttingen (Bowlby, 1961; Palmer, 1996). Palmer (1996) fant at barna hadde mer stabile fosterhjems plasseringer der foreldrene hadde forberedt dem på flyttingen. Dette henger trolig sammen med at barna ble beroliget av at foreldrene visste hvor de var, hadde forklart dem hvorfor og hvor de skulle flytte, og i noen tilfeller hadde fulgt barna til deres nye hjem. Det kan likevel også være et resultat av at de har fått god informasjon om det som skal skje, da forberedelse og informasjon som tidligere nevnt kan redusere stress og usikkerhet hos fosterhjems barn (Baugerud & Melinder, 2012; Mitchell & Kuczynski, 2010; Palmer, 1996; Whiting & Lee, 2003). Samlet sett kan involvering fra de biologiske foreldrene minke barnas følelse av at de har blitt forlatt av foreldrene eller ”kidnappet” av barnevernet, noe som kan redusere stress (Palmer, 1996). Dette kan øke sjansen for at barna aksepterer fosterhjems plasseringen, noe som igjen kan fremme barnas tilpasning til fosterhjemmet (Palmer, 1996).

Stabilitet. Stabilitet i fosterhjem vil si at fosterbarna ikke blir flyttet mellom fosterhjem, men er bosatt i en fosterfamilie over lengre tid. Forskjellige forskere har brukt ulike kriterier mht hvor mange skifter i fosterhjem som skal til for å definere en situasjon som ustabil, men de fleste kriterier omhandler flere enn to plasseringer innenfor, eller uavhengig av, et gitt tidsrom (Strijker et al., 2008). Mange fosterhjemsbarn opplever sammenbrudd i fosterhjems plasseringen, dvs. en uplanlagt fjerning av barnet fra fosterhjemmet (Stone & Stone, 1983), ofte etter ønske fra barnets omsorgsgivere (Proch & Taber, 1985). Når dette skjer gjentatte ganger kan det for barna føles som at de gang på gang blir avvist av sine omsorgsgivere (Proch & Taber, 1985), og tolke dette som at de blir forlatt av de som skal passe på dem, noe som kan føre til eksternaliserende og internaliserende vansker (Finkelstein, 1980; Newton, Litrownik, & Landsverk, 2000). Forskning tyder på at sammenliknet med fosterbarn som opplever få flyttinger, vil et fosterbarn som gjentatte ganger blir flyttet fra et miljø til et annet ha større sjanse for å miste kontakten med sine nære sosiale relasjoner (Leathers, 2006; Strijker et al., 2008), i tillegg til å ha vanskeligere for å utvikle en trygg tilknytning til sine omsorgspersoner (Strijker et al., 2008). Det å måtte tilpasse seg et stadig skiftende miljø kan også være en forstyrrende faktor for barnets utvikling (Proch & Taber, 1985).

Dersom barna ikke opplever en positiv tilpasning i fosterhjemmet øker dette sjansen for at fosterhjems plasseringen kan bli avbrutt (Sinclair, Gibbs, & Wilson, 2004). Forskning tyder på at barn som opplever færre flyttinger kan ha mindre behov for intervensjoner med hensyn på mental helse i det første året etter fosterhjems plasseringen (D. M. Rubin et al., 2004), og er i mindre risiko for å utvikle atferdsproblemer og internaliserende atferd (Newton et al., 2000; Oosterman et al., 2007). Forskning tyder også på at barn med færre atferdsproblemer kan ha lettere for å danne relasjoner med fosterfamilien, noe som kan øke sannsynligheten for at fosterhjems plasseringen fungerer (Leathers, 2006). Det synes å være en gjensidig sammenheng mellom stabilitet i fosterhjem og barnets tilpasning. I tillegg til at manglende stabilitet øker sannsynligheten for en dårlig tilpasning, vil en dårlig tilpasning øke sannsynligheten for gjentatte flyttinger.

Ut fra forskningen ser man et komplisert samspill mellom flere faktorer som påvirker barnets tilpasning i fosterhjemmet. Dette kan illustreres av modellen til Pearce og Pezzot-Pearce (2001) nevnt tidligere, der flytting mellom fosterhjem og barnets internaliserende og eksternaliserende vansker gjensidig påvirker hverandre og kan forsterke hverandre. Også andre faktorer, som barnas tidligere opplevelser med biologiske foreldre, kan spille inn her.

Barnas etablerte arbeidsmodeller kan føre til at de tolker fosterforeldres handlinger på en negativ måte, som en konsekvens av forventninger om at de skal bli behandlet på samme måte som de har blitt tidligere (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Dette kan føre til at de reagerer på upassende måter, noe som kan vanskeliggjøre relasjonen mellom barna og deres fosterforeldre (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Påfølgende sammenbrudd i fosterhjems plasseringen vil så bekrefte barnas antakelse om at omsorgspersoner ikke vil være der for dem, noe som igjen kan vanskeliggjøre fremtidige plasseringer (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Barnas vansker og tidligere opplevelser, i tillegg til gjentatte plasseringer spiller her sammen i utviklingen av en potensiell ond sirkel som kan utgjøre en hindring for barnets fremtidige utvikling og tilpasning.

Gjennom forskning har man funnet fram til flere faktorer som kan minske risikoen for at en fosterhjems plassering blir avbrutt. Man har blant annet funnet at dersom barnet har opplevd færre flyttinger øker sjansen for at en fosterhjems plassering blir vellykket (Oosterman et al., 2007; Strijker et al., 2008). Stabilitet i fosterhjems plasseringen kan altså både være en beskyttelsesfaktor for og en konsekvens av at barnet flyttes færre ganger. Sinclair og Wilson (2003) mener det kan være nyttig å plassere barn hos fosterforeldre som vil være en god match, her definert som at barnet og fosterforeldrene har et positivt inntrykk av hverandre. De mener også at dersom barnet og fosterforeldrene knytter emosjonelle bånd med hverandre, bør man la barnet forbli i dette fosterhjemmet, selv om dette innebærer at barnet blir over lengre tid i et fosterhjem som var tenkt å vare i en begrenset tidsperiode, for eksempel et beredskapshjem. Utvelgelsesprosessen kan likevel være noe vanskelig da man står overfor et begrenset antall fosterhjem som man må velge fra (Sinclair & Wilson, 2003). En grundig utvelgelsesprosess der man tar hensyn til både barnets og fosterforeldrenes ønsker kan likevel tenkes å kunne fremme stabile fosterhjems plasseringer og dermed også en god tilpasning for barna i fosterhjemmet, da en god kjemi og utvikling i interaksjonen kan virke positivt for fosterhjems plasseringen (Sinclair & Wilson, 2003).

Faktorer som kan minske atferdsproblemer vil også kunne være med på å fremme stabilitet i fosterhjems plasseringer. Opplevelser av omsorg og trygghet i fosterhjemmet vil kunne hjelpe barna å danne positive antakelser, eller interne arbeidsmodeller, om at voksne vil være der for dem og ta vare på dem (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001). Dette vil da kunne fremme en positiv relasjon mellom barnet og fosterforeldrene, som igjen kan medvirke til stabilitet og tilpasning i fosterhjemmet. Kvaliteten på omsorgen barna får av sine fosterforeldre er en mulig beskyttelsesfaktor mht stabilitet (Oosterman et al., 2007), for

eksempel om fosterforeldrene er i stand til å respondere på barnas behov (Sinclair & Wilson, 2003), og søker å inkludere dem i familien (Leathers, 2006; Oke et al., 2013). En god integrering av barna i fosterhjemmet, kan redusere sjansen for at de blir flyttet (Leathers, 2006). Omsorgen fra fosterforeldrene kan på denne måten tenkes å fremme barnas tilpasning i fosterhjemmet, og minske atferdsvansker hos barna.

Barns tilpasning i fosterhjem påvirkes altså av en rekke interagerende faktorer der både egenskaper ved barna, fosterforeldrene og de biologiske foreldrene, i tillegg til strukturelle faktorer, spiller en rolle for hvordan fosterhjems plasseringen utarter seg. Det er dette som illustreres av modellen til Pearce og Pezzot-Pearce (2001) (Figur 1). Fokus på de ulike fremmede faktorene, kan medvirke til en bedre tilpasning for barna. Det er også mulig å tenke seg at fokus på en av faktorene vil kunne fremme ulike andre faktorer, siden disse henger sammen og påvirker hverandre gjensidig.

Marcus (1991) mener effekten av gjentatte plasseringer på barnets tilpasning avhenger mer av kvaliteten på relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene enn av årsakene til bytting av fosterhjem. Det kan oppleves som en større påkjenning for barnet å bli flyttet fra sine fosterforeldre dersom de har knyttet seg emosjonelt til dem (Marcus, 1991). Separasjon fra omsorgsgivere som barnet har utviklet en tilknytningsrelasjon til kan som nevnt tidligere føre til ulike vansker hos barnet (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001), noe som kan virke negativt på barnets tilpasning i videre fosterhjems plasseringer. Dersom det ikke har oppstått en slik tilknytning mellom barnet og fosterforeldrene, vil en slik separasjon kunne tenkes å være lettere å takle for begge parter.

I en forskningsgjennomgang fant Minty (1999) at fungerende fosterhjems plasseringer forekommer mer sannsynlig når barneverntjenesten overvåker barnets utvikling og progresjon og gir god støtte og oppfølging til fosterforeldrene. Det er også funn som tyder på at fosterhjems barn kan ha nytte av langtids plasseringer heller enn korttids plasseringer (Minty, 1999). Man kan derfor tenke seg at det vil være fremmede for barnets tilpasning dersom det raskt blir satt inn tiltak for å finne et fosterhjem der barna kan være over lengre tid. Staff og Fein (1992) mener likevel stabilitet i fosterhjemmet ikke nødvendigvis er et optimalt mål på om fosterhjems plasseringen er en suksess, da kontakt med fosterfamilien, tilpasning i fosterhjemmet og eventuelt andre faktorer også er viktige elementer for å forstå hele bildet.

Plassering sammen med søsken. Barn i fosterhjem kan ofte ha biologiske søsken som enten forblir hos de biologiske foreldrene eller også plasseres i fosterhjem, og forskning

tyder på at det er flere fordeler ved å plassere søsken sammen. I en forskningsgjennomgang fant Washington (2007) mer positive utfall på mange områder for barn som ble plassert i fosterhjem sammen med sine søsken sammenliknet med barn som ikke ble plassert med sine søsken, blant annet mer harmoniske relasjoner mellom søsken (Drapeau, Simard, Beaudry, & Charbonneau, 2000), færre emosjonelle og atferdsmessige vansker (Barth et al., 2007; Smith, 1998), og bedre mental helse og sosialisering for jenter (Tarren-Sweeney & Hazell, 2005). Barn som blir plassert i fosterhjem sammen med sine søsken har også større sjanse for å oppleve mer stabile plasseringer enn søsken som blir plassert hver for seg (Barth et al., 2007; Grigsby, 1994; Leathers, 2005; Staff & Fein, 1992). Staff og Fein (1992) mener dette kan ha noe å gjøre med fosterforeldre og sosialarbeidere som jobber hardt for å holde søsknene sammen. Som nevnt tidligere kan ustabile fosterhjems plasseringer medføre ulike negative påvirkninger på barna (Finkelstein, 1980; Newton et al., 2000; Proch & Taber, 1985; Strijker et al., 2008), og dersom plassering av søsken sammen medvirker til mer stabilitet i fosterhjems plasseringen vil dette også kunne være med på å fremme barnas tilpasning.

Forskning tyder videre på at barn som plasseres i fosterhjem sammen med sine søsken har bedre relasjoner med jevnaldrende (Smith, 1995). De har også en økt følelse av emosjonell støtte og nærhet i familierelasjoner, mindre risiko for internaliserende vansker (Hegar & Rosenthal, 2009), og gjør det bedre på skolen (Hegar & Rosenthal, 2011) sammenliknet med barn som ikke plasseres sammen med sine søsken. Da dette er faktorer som kan tenkes å fremme barnets tilpasning i fosterhjemmet, er det rimelig å hevde at plassering sammen med søsken kan virke fremmende på denne tilpasningen, selv om dette rimeligvis vil avhenge av relasjonen mellom søsken og hvorvidt fosterfamilien har kapasitet til å ivareta flere fosterbarn.

Linares, Li, Shrout, Brody, og Pettit (2007) fant at en positiv relasjon mellom søsken predikerte færre atferdsvansker for barn i fosterhjem mens en negativ relasjon mellom søsken predikerte økt nivå av atferdsvansker, uavhengig av om barna ble plassert sammen med søsken eller i separate fosterhjem. Da denne studien foregikk over en begrenset tidsperiode (14 mnd), er det mulig at variasjoner i barnas atferd reflekterte tidligere opplevelser og ikke omstendighetene for fosterhjems plasseringen. Det er derfor mulig at man ville funnet ulike utfall for barna som ble plassert sammen med sine søsken og de som ble plassert hver for seg dersom man hadde undersøkt barna over lengre tid. I en oppfølgingsstudie (Hegar & Rosenthal, 2009) fant Hegar og Rosenthal (2011) ingen signifikant relasjon mellom type plassering (barn plassert sammen med noen av sine søsken, alle sine søsken eller hver for seg)

og internaliserende eller eksternaliserende vansker. Forfatterne mener disse forskjellene mulig kan forklares med at det ble brukt forskjellige undergrupper i de to studiene, og at denne siste studien hadde redusert statistisk styrke fordi det ble brukt et mindre utvalg.

Basert på en gjennomgang av forskningen mener Washington (2007) søsken bør plasseres sammen i fosterhjem, med mindre det er viktige grunner til at barna bør plasseres hver for seg. Dette støttes av en nyere litteraturgjennomgang (Miron, Suján, & Middleton, 2013), som konkluderer med at barn bør plasseres i fosterhjem sammen med sine søsken med mindre dette kan forårsake traume eller et oppbrudd i tilknytningsrelasjoner, for eksempel dersom barnet flyttes fra fosterforeldre de allerede har dannet en trygg tilknytning til for å plasseres med sine søsken. Andre viktige grunner til at barn bør vurderes å ikke plasseres sammen med sine søsken er dersom barna har atferdsmessige eller psykiske vansker (Leathers, 2005) eller problematiske eller negative relasjoner med sine søsken (Barth et al., 2007; Linares, 2006; Whelan, 2003).

I noen tilfeller kan det altså være fordelaktig å plassere søsken i separate fosterhjem. Positive utfall ved plassering av søsken hver for seg kan likevel reflektere mer kompliserte forhold (Miron et al., 2013). Linares et al. (2007) sammenliknet barn som enten ble plassert sammen eller hver for seg helt fra starten av fosterhjemspllasseringen med barn som først ble plassert sammen og senere separert. Det ble funnet en reduksjon i atferdsvansker for barna i den siste gruppen som i tillegg utviste store atferdsvansker i begynnelsen av fosterhjemspllasseringen. Barn som gikk inn i fosterhjemspllasseringen med få atferdsvansker viste derimot en økning i atferdsvansker etter å ha blitt separert fra sine søsken.

I studien til Linares et al. (2007) fant man altså fordelaktige effekter av separasjon fra søsken hos barn som i utgangspunktet hadde store atferdsvansker, mens det motsatte ble funnet hos de som ikke hadde atferdsvansker til å begynne med. Dette tyder på at man bør vurdere hvert tilfelle nøye i forhold til om barna skal plasseres sammen med sine søsken eller ikke, da ulike tiltak vil kunne fremme tilpasningen for de ulike barna. Studien til Linares et al. (2007) sier heller ingenting om hvilke elementer i søskenrelasjonen som medvirket til disse utfallene. Siden en negativ relasjon til søsken i studien predikerte et økt nivå av atferdsvansker hos barna kan det tenkes at dette var en av de medvirkende faktorene. Det er mulig at separasjon fra søsken som barna hadde en negativ relasjon til, og som derfor hadde ført til økte nivåer av atferdsvansker til å begynne med, medvirket til at barna lettere klarte å

tilpasse seg fosterhjemmet. Separasjon fra søsken barna hadde en positiv relasjon til kan ha ført til ulike følelser av savn som kan ha ført til økte nivåer av atferdsvansker.

Strukturelle mekanismer for resiliens og tilpasning. Resiliens hos barn i fosterhjem kan fremmes av både egenskaper ved barna (Leve et al., 2012; Zolkoski & Bullock, 2012) og egenskaper ved deres nære omsorgspersoner (Afifi & MacMillan, 2011; Edmond et al., 2006), slik at de klarer seg bedre i møte med potensielt negative opplevelser og opplever en mer positiv tilpasning. Som nevnt tidligere er resiliens også nært knyttet opp mot tilpasning. Egenskaper ved barnet og fosterforeldrene må ses i sammenheng med ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer ved barnets situasjon, for at man skal kunne få en oversikt over de ulike mekanismene som påvirker resiliens, og dermed også tilpasning, hos barna.

Man ser et skifte i synet på resiliens fra å handle om *faktorer* for resiliens til å handle om *prosesser* og *mekanismer*, og fra å *identifisere* til å *promotere* resiliens (Schofield & Beek, 2005b). Man ser altså ikke lenger på resiliens som kun en iboende karakteristikk man kan ha mer eller mindre av, men heller som et resultat av ulike faktorer som sammen kan fremme en positiv tilpasning på tross av opplevelser med motgang. Karakteristikk ved barnet, fosterforeldrene, de biologiske foreldrene og systemet rundt vil interagere på sammensatte måter og sammen medføre til barnas utfall (Schofield & Beek, 2005b; Ungar, 2013). Ikke alle barn i fosterhjem opplever negative utfall, og både individuelle og kontekstuelle beskyttelsesfaktorer kan fremme resiliens og tilpasning hos disse barna (Healey & Fisher, 2011).

Diskusjonen som omhandler definisjonen av resiliens fremmer to poenger; (1) flere forskjellige faktorer og systemer bidrar i en interaktiv dynamisk prosess som øker resiliens overfor opplevelser av motgang, og (2) resiliens kan være kontekst- og tidsbetinget og behøver ikke være til stede i alle domener av livet (Herrman et al., 2011). Resiliens er altså ikke en statisk egenskap, og kan variere over tid, utviklingsmessige faser og domener (Afifi & MacMillan, 2011). Barn i fosterhjem har som nevnt tidligere ofte opplevd flere forhold som kan ses på som risikofaktorer som kan sette dem i fare for negative utfall og skjevutvikling. De kan likevel inneha forskjellige beskyttelsesfaktorer som kan motvirke påvirkningen til disse risikofaktorene. Det er en gjensidig sammenheng mellom de ulike risiko- og beskyttelsesfaktorene, som i samhandling medvirker til barnas utfall. På denne måten vil påvirkningen til flere risiko- og beskyttelsesfaktorer på ulike tidspunkter i barnas liv være med på å avgjøre hvordan de takler ulike hendelser i livet, og også hvordan de tilpasser seg

fosterhjemmet. Fokus på de ulike faktorene i barnas liv vil gi dermed kunne gi innsikt i hvilke faktorer som kan bedre barns tilpasning og utvikling i fosterhjem.

Oppsummering. Samlet sett tyder forskningen på at følgende strukturelle faktorer ved fosterhjems plasseringen kan fremme barnas tilpasning til fosterhjemmet: en fosterhjems plassering som søker å minimere stress og andre påkjenninger for barna, informasjon som minker barnas nivå av stress og øker deres aksept overfor plasseringssituasjonen, involvering av biologiske foreldre i plasseringssituasjonen, stabile fosterhjems plasseringer der barna forblir i samme fosterhjem over lengre tid, og plassering sammen med sine søsken med mindre det forekommer faktorer som tilsier at de bør plasseres hver for seg. Stabilitet i fosterhjemmet kan blant annet fremmes gjennom en grundig utvelgelsesprosess der man søker etter å plassere fosterbarn hos fosterforeldre de kan knytte emosjonelle bånd til, men også gjennom omsorg og trygghet fra fosterforeldrene, en god relasjon mellom fosterforeldrene og barna, og fokus på reduksjon av atferdsproblemer hos barna. Barnas tilpasning til fosterhjemmet må ses i sammenheng med flere ulike faktorer som interagerer og gjensidig påvirker hverandre for å fremme både barnas resiliens og tilpasning.

Barnas Egne Tanker

Barn som har tilbrakt tid i fosterhjem kan ha forskjellige oppfatninger av hva som best har hjulpet dem med å tilpasse seg fosterhjemmet. Studier som undersøker fosterbarnas egne tanker omkring hva som fremmer god tilpasning kan gi oss innsikt i hvilke faktorer som også kan hjelpe andre barn å tilpasse seg fosterhjem. Slike studier finner at følgende faktorer er sentrale: praktisk, instrumentell og emosjonell støtte (Hass & Graydon, 2009), tid til å forberede seg på flyttingen, god nok informasjon om det som skal skje, det å bli kjent med fosterhjemmet og interpersonlig kommunikasjon innad i fosterfamilien (Mitchell, Kuczynski, Tubbs, & Ross, 2010). Mange barn uttrykker også at det å bo i fosterhjem blir lettere med tiden. (Mitchell et al., 2010).

Avslutning og konklusjon

Basert på en gjennomgang av teori og empiri hadde denne oppgaven som mål å besvare følgende problemstilling: *Hvilke faktorer fremmer god tilpasning hos barn plassert i fosterhjem.*

Både karakteristika ved barnet, fosterforeldrene og interaksjonen mellom dem, i tillegg til involvering fra biologiske foreldre og strukturelle forhold er drøftet. Samlet sett viser denne litteraturgjennomgangen at dersom barna innehar positive karakteristikk som en kjærlig og hengiven natur, et tiltalende utseende, og lav grad av atferdsforstyrrelser, i tillegg til at de er motivert for fosterhjems plasseringen, har prososiale relasjoner med jevnaldrende og blir godt integrert i fosterfamilien, vil dette kunne medvirke til en god tilpasning for barnet i fosterhjemmet. Barnas temperament vil ha en effekt på hvordan de påvirkes av negative effekter i risikofylte omgivelser og fordelaktige effekter fra støttende miljøer, og vil derfor i interaksjon med fosterforeldrenes personlighet og foreldrestil påvirke barnets tilpasning i fosterhjemmet og videre utvikling.

Forskning tyder på at fosterforeldre som er mer engasjert i barna og viser dem varme, omsorg og støtte, i tillegg til å være mer aksepterende overfor barnas atferd, har barn som lettere tilpasser seg fosterhjemmet. Dersom barna føler seg trygge på at fosterforeldrene er der for dem og kan bruke dem som en trygg base, vil dette også kunne fremme deres tilpasning i fosterhjemmet. Fosterforeldre har behov for kompetanse på en rekke områder for best mulig å kunne gi barna den omsorgen de trenger for å tilpasse seg fosterhjemmet. Denne kompetansen kan fremmes gjennom opplæring og støtte fra systemet rundt fosterfamilien.

Relasjonen mellom barn og fosterforeldre vil påvirkes både av egenskaper ved barna, fosterforeldrene og strukturelle forhold. Etableringen av en tilknytningsrelasjon mellom barnet og fosterforeldrene er viktig for barnets tilpasning i fosterhjemmet. Forskning tyder også på at det kan være fremmede for barnets tilpasning i fosterhjemmet dersom de har regelmessig kontakt med sine biologiske foreldre, men dette avhenger av kjennetegn ved barnet, fosterforeldrene, biologiske foreldre og samspillet mellom disse variablene. Eksempelvis kan barnas biologiske foreldre ha ulik grad av fungering, noe som kan påvirke deres interaksjon med barna. En god relasjon mellom fosterforeldre og biologiske foreldre kan lette barnas følelser overfor situasjonen, og fremme kontakten mellom barna og deres biologiske foreldre.

Barnas tilpasning er ikke bare relatert til kjennetegn ved barnet, fosterforeldre og biologiske foreldre, men vil også avhenge av strukturelle forhold som plasseringssituasjonen, stabilitet og plassering sammen med søsken. Man bør søke etter å skape en plasseringssituasjon som minimerer stress og påkjenninger for barnet. Det synes å være en gjensidig sammenheng mellom stabilitet, dvs. at barna blir flyttet få ganger mellom

fosterhjem, og god tilpasning, der stabilitet fremmer god tilpasning og dårlig tilpasning øker sannsynligheten for manglende stabilitet. Plassering sammen med søsken vil kunne ha en positiv påvirkning på barnets tilpasning i mange tilfeller. Søsken bør likevel ikke plasseres sammen dersom det forekommer forhold som tilsier dette, eksempelvis høyt konfliktnivå eller at det vil være for ressurskrevende.

Dersom man ser på de ulike modellene som er gjennomgått, er det mulig å plassere modellen til Schofield og Beek (2005a) illustrert i figur 2 inn i modellen til Pearce og Pezzot-Pearce (2001) (Figur 1), da relatert til beskyttelsesfaktoren en fosterhjems plassering potensielt kan innebære. Som vi ser er modellen til Pearce og Pezzot-Pearce (2001) noe utvidet i forhold til modellen til Schofield og Beek (2005a), da den tar for seg de ulike risikofaktorene barna står overfor i tillegg til beskyttelseelementet som modellen til Schofield og Beek (2005a) illustrerer. Modellen til Schofield og Beek (2005a) illustrerer på en god måte fokuset for denne oppgaven, ved å belyse faktorer som fremmer god tilpasning hos barn i fosterhjem. Modellen til Pearce og Pezzot-Pearce (2001) gir oss en oversikt over flere aspekter ved barnets situasjon, og er derfor relevant for å gi oss et bilde på sammenhengen mellom de ulike risiko- og beskyttelsesfaktorene som spiller en rolle for barnets tilpasning til fosterhjemmet.

Samlet sett viser denne gjennomgangen at det er en rekke faktorer som kan bidra til å fremme god tilpasning hos barn i fosterhjem. Det er viktig å anerkjenne at det er dette mylderet av faktorer og interaksjonen mellom dem som til sammen vil påvirke barnas utvikling.

Referanser

- Ackerman, J. P., & Dozier, M. (2005). The influence of foster parent investment on children's representations of self and attachment figures. *Journal of Applied Developmental Psychology, 26*(5), 507-520.
- Afifi, T. O., & MacMillan, H. L. (2011). Resilience following child maltreatment: A review of protective factors. *Canadian Journal of Psychiatry-Revue Canadienne De Psychiatrie, 56*(5), 266-272.
- Ainsworth, M. D. S. (1985). Patterns of infant-mother attachments - Antecedents and effects on development. *Bulletin of the New York Academy of Medicine, 61*(9), 771-791.
- Altshuler, S. J., & Gleeson, J. P. (1999). Completing the evaluation triangle for the next century: Measuring child "well-being" in family foster care. *Child Welfare, 78*(1), 125-147.
- Arad, B. D. (2001). Parental features and quality of life in the decision to remove children at risk from home. *Child Abuse & Neglect, 25*(1), 47-64.
- Barth, R. P., Lloyd, E. C., Green, R. L., James, S., Leslie, L. K., & Landsverk, J. (2007). Predictors of placement moves among children with and without emotional and behavioral disorders. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 15*(1), 46-55.
- Baugerud, G. A., & Melinder, A. (2012). Maltreated children's memory of stressful removals from their biological parents. *Applied Cognitive Psychology, 26*(2), 261-270. doi: 10.1002/acp.1817
- Belsky, J. (1997). Variation in susceptibility to environmental influence: An evolutionary argument. *Psychological Inquiry, 8*(3), 182-186.
- Belsky, J., Bakermans-Kranenburg, M. J., & van Ijzendoorn, M. H. (2007). For better and for worse: Differential susceptibility to environmental influences. *Current Directions in Psychological Science, 16*(6), 300-304.
- Belsky, J., Hsieh, K. H., & Crnic, K. (1998). Mothering, fathering, and infant negativity as antecedents of boys' externalizing problems and inhibition at age 3 years: Differential susceptibility to rearing experience? *Development and Psychopathology, 10*(2), 301-319.
- Belsky, J., & Pluess, M. (2009). Beyond diathesis stress: Differential susceptibility to environmental influences. *Psychological Bulletin, 135*(6), 885-908.
- Berridge, D., & Cleaver, H. (1987). *Foster Home Breakdown*. New York: Basil Blackwell.

- Bowlby, J. (1961). Process of mourning. *International Journal of Psychoanalysis*, 42(4-5), 317-340.
- Bowlby, J. (1977). Making and breaking of affectional bonds .1. Etiology and psychopathology in light of attachment theory. *British Journal of Psychiatry*, 130(MAR), 201-210.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Briere, J., & Runtz, M. (1993). Childhood sexual abuse - Long-term sequelae and implications for psychological-assessment. *Journal of Interpersonal Violence*, 8(3), 312-330.
- Brown, J. D. (2008). Foster parents' perceptions of factors needed for successful foster placements. *Journal of Child and Family Studies*, 17(4), 538-554.
- Browne, A., & Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse - A review of the research. *Psychological Bulletin*, 99(1), 66-77.
- Bruskas, D. (2008). Children in foster care: A vulnerable population at risk. *Journal of child and adolescent psychiatric nursing : official publication of the Association of Child and Adolescent Psychiatric Nurses, Inc*, 21(2), 70-77.
- Buehler, C., Cox, M. E., & Cuddeback, G. (2003). Factors that promote or inhibit successful fostering. *Qualitative Social Work*, 2(1), 61-83.
- Buehler, C., Rhodes, K. W., Orme, J. G., & Cuddeback, G. (2006). The potential for successful family foster care: Conceptualizing competency domains for foster parents. *Child Welfare*, 85(3), 523-558.
- Bufdir.no. (2013). Ulike typer fosterhjem - Beredskapshjem og familiehjem. Retrieved 22.12.2013, from http://www.bufdir.no/fosterhjem/Ulike_typer_fosterhjem/
- Bufetat.no. (2012). Tall og fakta om barne- og ungdomsvern. Retrieved 10.10.2013, from <http://www.bufetat.no/om/statistikk/barnevern/>
- Cantos, A. L., Gries, L. T., & Slis, V. (1997). Behavioral correlates of parental visiting during family foster care. *Child Welfare*, 76(2), 309-329.
- Cautley, P. W., & Aldridge, M. J. (1975). Predicting success for new foster parents. *Social Work*, 20(1), 48-53.
- Charles, G. P., & Matheson, J. E. (1990). Children in foster care: Issues of separation and attachment. *Community Alternatives: International Journal of Family Care*, 2(2), 37-49.
- Chernoff, R., Combs-Orme, T., Risley-Curtiss, C., & Heisler, A. (1994). Assessing the health-status of children entering foster care. *Pediatrics*, 93(4), 594-601.

- Cicchetti, D., & Rogosch, F. A. (1997). The role of self-organization in the promotion of resilience in maltreated children. *Development and Psychopathology*, 9(4), 797-815.
- Cicchetti, D., Rogosch, F. A., Lynch, M., & Holt, K. D. (1993). Resilience in maltreated children - Processes leading to adaptive outcome. *Development and Psychopathology*, 5(4), 629-647.
- Clausen, J. M., Landsverk, J., Ganger, W., Chadwick, & Litrownik, A. J. (1998). Mental health problems of children in foster care. *Journal of Child and Family Studies*, 7, 283-296.
- Coakley, T. M., Cuddeback, G., Buehler, C., & Cox, M. E. (2007). Kinship foster parents' perceptions of factors that promote or inhibit successful fostering. *Children and Youth Services Review*, 29(1), 92-109.
- Cole, S. A. (2005). Infants in foster care: Relational and environmental factors affecting attachment. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 23(1), 43-61.
- Colon, F. (1978). Family ties and child placement. *Family Process*, 17(3), 289-312.
- D'Angiulli, A., & Sullivan, R. (2010). Early specialized foster care, developmental outcomes and home salivary cortisol patterns in prenatally substance-exposed infants. *Children and Youth Services Review*, 32(3), 460-465.
- Daniel, E. (2011). Fostering cultural development: Foster parents' perspectives. *Children and Youth Services Review*, 33(11), 2230-2240.
- Davies, P. T., Harold, G. T., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., Shelton, K., & Rasi, J. A. (2002). Child emotional security and interparental conflict - Introduction and literature. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 67(3), 1-+.
- Davis, E. P., Donzella, B., Krueger, W. K., & Gunnar, M. R. (2001). The start of a new school year: Individual differences in salivary cortisol response in relation to child temperament. *Developmental Psychobiology*, 35(3), 188-196.
- De Schipper, J. C., Oosterman, M., & Schuengel, C. (2012). Temperament, disordered attachment, and parental sensitivity in foster care: Differential findings on attachment security for shy children. *Attachment & Human Development*, 14(4), 349-365.
- Doelling, J. L., & Johnson, J. H. (1990). Predicting success in foster placement - The contribution of parent-child temperament characteristics. *American Journal of Orthopsychiatry*, 60(4), 585-593.
- Downs, W. R. (1993). Developmental considerations for the effects of childhood sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 8(3), 331-345.

- Dozier, M., Stovall, K. C., Albus, K. E., & Bates, B. (2001). Attachment for infants in foster care: The role of caregiver state of mind. *Child Development, 72*(5), 1467-1477.
- Dozier, M., Zeanah, C. H., & Bernard, K. (2013). Infants and toddlers in foster care. *Child Development Perspectives, 7*(3), 166-171.
- Drapeau, S., Saint-Jacques, M. C., Lepine, R., Begin, G., & Bernard, M. (2007). Processes that contribute to resilience among youth in foster care. *Journal of Adolescence, 30*(6), 977-999.
- Drapeau, S., Simard, M., Beaudry, M., & Charbonneau, C. (2000). Siblings in family transitions. *Family Relations, 49*(1), 77-85.
- Edmond, T., Auslander, W., Elze, D., & Bowland, S. (2006). Signs of resilience in sexually abused adolescent girls in the foster care system. *Journal of child sexual abuse, 15*(1), 1-28.
- Egeland, B., & Sroufe, L. A. (1981). Attachment and early maltreatment. *Child Development, 52*(1), 44-52.
- Fanshel, D., & Shinn, E. B. (1978). *Children in Foster Care: A Longitudinal Investigation*. New York: Columbia University Press.
- Farmer, E., Lipscombe, J., & Moyers, S. (2005). Foster carer strain and its impact on parenting and placement outcomes for adolescents. *British Journal of Social Work, 35*(2), 237-253.
- Finkelstein, N. E. (1980). Children in limbo. *Social Work, 25*(2), 100-105.
- Friedrich, W. N. (1993). Sexual victimization and sexual-behavior in children - A review of recent literature. *Child Abuse & Neglect, 17*(1), 59-66.
- Garland, A. F., Landsverk, J. L., Hough, R. L., & Ellis-MacLeod, E. (1996). Type of maltreatment as a predictor of mental health service use for children in foster care. *Child Abuse & Neglect, 20*(8), 675-688.
- Goldsmith, H. H., Buss, A. H., Plomin, R., Rothbart, M. K., Thomas, A., Chess, S., . . . McCall, R. B. (1987). Round-table - What is temperament 4 approaches. *Child Development, 58*(2), 505-529.
- Griffin, J. D. (2004). *Growing up in Foster Care: A Qualitative Study of the Relational Worlds of Foster Youth*. (Doctor of Philosophy Dissertation), The University of Texas at Austin.
- Grigsby, R. K. (1994). Maintaining attachment relationships among children in foster-care. *Families in Society-the Journal of Contemporary Human Services, 75*(5), 269-276.

- Hallas, D. (2002). A model for successful foster child-foster parent relationships. *Journal of pediatric health care : official publication of National Association of Pediatric Nurse Associates & Practitioners*, 16(3), 112-118.
- Hass, M., & Graydon, K. (2009). Sources of resiliency among successful foster youth. *Children and Youth Services Review*, 31(4), 457-463.
- Healey, C. V., & Fisher, P. A. (2011). Young children in foster care and the development of favorable outcomes. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1822-1830.
- Hegar, R. L., & Rosenthal, J. A. (2009). Kinship care and sibling placement: Child behavior, family relationships, and school outcomes. *Children and Youth Services Review*, 31(6), 670-679.
- Hegar, R. L., & Rosenthal, J. A. (2011). Foster children placed with or separated from siblings: Outcomes based on a national sample. *Children and Youth Services Review*, 33(7), 1245-1253.
- Herrman, H., Stewart, D. E., Diaz-Granados, N., Berger, E. L., Jackson, B., & Yuen, T. (2011). What is resilience? *Canadian Journal of Psychiatry-Revue Canadienne De Psychiatrie*, 56(5), 258-265.
- Holland, P., & Gorey, K. M. (2004). Historical, developmental, and behavioral factors associated with foster care challenges. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21(2), 117-135.
- Howe, D., & Fearnley, S. (2003). Disorders of attachment in adopted and fostered children: Recognition and treatment. *Clinical child psychology and psychiatry*, 8(3), 369-387.
- Jacobsen, H., Moe, V., Ivarsson, T., Wentzel-Larsen, T., & Smith, L. (2013). Cognitive development and social-emotional functioning in young foster children: A follow-up study from 2 to 3 years of age. *Child Psychiatry & Human Development*, 44(5), 666-677.
- James, S. (2004). Why do foster care placements disrupt? An investigation of reasons for placement change in foster care. *Social Service Review*, 78(4), 601-627.
- Katz, L. (1987). An overview of current clinical issues in separation and placement. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 4(3-4), 61-77.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.

- Kiff, C. J., Lengua, L. J., & Zalewski, M. (2011). Nature and nurturing: Parenting in the context of child temperament. *Clinical Child and Family Psychology Review, 14*(3), 251-301.
- Klebanov, P. K., Brooks-Gunn, J., Chase-Lansdale, P. L., & Gordon, R. A. (1997). *Are Neighborhood Effects on Young Children Mediated by Features of the Home Environment?* (J. Brooks-Gunn, G. Duncan & J. Aber Eds.). New York: Russel Sage Foundation.
- Kochanska, G., Aksan, N., & Joy, M. E. (2007). Children's fearfulness as a moderator of parenting in early socialization: Two longitudinal studies. *Developmental Psychology, 43*(1), 222-237.
- Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations, 49*(1), 25-44.
- Kufeldt, K., Armstrong, J., & Dorosh, M. (1995). How children in care view their own and their foster families - A research study. *Child Welfare, 74*(3), 695-715.
- Leathers, S. J. (2002). Foster children's behavioral disturbance and detachment from caregivers and community institutions. *Children and Youth Services Review, 24*(4), 239-268.
- Leathers, S. J. (2003). Parental visiting, conflicting allegiances, and emotional and behavioral problems among foster children. *Family Relations, 52*(1), 53-63.
- Leathers, S. J. (2005). Separation from siblings: Associations with placement adaptation and outcomes among adolescents in long-term foster care. *Children and Youth Services Review, 27*(7), 793-819.
- Leathers, S. J. (2006). Placement disruption and negative placement outcomes among adolescents in long-term foster care: The role of behavior problems. *Child Abuse & Neglect, 30*(3), 307-324.
- Leve, L. D., Harold, G. T., Chamberlain, P., Landsverk, J. A., Fisher, P. A., & Vostanis, P. (2012). Practitioner review: Children in foster care - Vulnerabilities and evidence-based interventions that promote resilience processes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 53*(12), 1197-1211.
- Linares, L. O. (2006). An understudied form of intra-family violence: Sibling-to-sibling aggression among foster children. *Aggression and Violent Behavior, 11*(1), 95-109.
- Linares, L. O., Li, M., Shrout, P. E., Brody, G. H., & Pettit, G. S. (2007). Placement shift, sibling relationship quality, and child outcomes in foster care: A controlled study. *Journal of Family Psychology, 21*(4), 736-743.

- Linares, L. O., Montalto, D., Li, M., & Oza, V. S. (2006). A promising parenting intervention in foster care. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(1), 32-41.
- Linares, L. O., Montalto, D., Rosbruch, N., & Li, M. (2006). Discipline practices among biological and foster parents. *Child Maltreatment, 11*(2), 157-167.
- Littner, N. (1975). Importance of natural parents to child in placement. *Child Welfare, 54*(3), 175-181.
- Lovdata.no. (2003). Forskrift om fosterhjem. Retrieved 01.12.2013, from <http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659>
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development, 71*(3), 543-562.
- Marcus, R. F. (1991). The attachments of children in foster-care. *Genetic Social and General Psychology Monographs, 117*(4), 365-&.
- Martinez-Torteya, C., Bogat, G. A., von Eye, A., & Levendosky, A. A. (2009). Resilience among children exposed to domestic violence: The role of risk and protective factors. *Child Development, 80*(2), 562-577.
- McWey, L. M., Acock, A., & Porter, B. E. (2010). The impact of continued contact with biological parents upon the mental health of children in foster care. *Children and Youth Services Review, 32*(10), 1338-1345.
- Melinder, A., Baugerud, G. A., Ovenstad, K. S., & Goodman, G. S. (2013). Children's memories of removal: A test of attachment theory. *Journal of Traumatic Stress, 26*(1), 125-133.
- Milan, S. E., & Pinderhughes, E. E. (2000). Factors influencing maltreated children's early adjustment in foster care. *Development and Psychopathology, 12*(1), 63-81.
- Millham, S., Bullock, R., Hosie, K., & Haak, M. (1986). *Lost in Care: The Problem of Maintaining Links Between Children in Care and Their Families*. Aldershot, England: Gower Publishing Company.
- Minty, B. (1999). Annotation: Outcomes in long-term foster family care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 40*(7), 991-999.
- Miron, D., Sujan, A., & Middleton, M. (2013). Considering the best interests of infants in foster care placed separately from their siblings. *Children and Youth Services Review, 35*(9), 1385-1392.
- Mitchell, M. B., & Kuczynski, L. (2010). Does anyone know what is going on? Examining children's lived experience of the transition into foster care. *Children and Youth Services Review, 32*(3), 437-444.

- Mitchell, M. B., Kuczynski, L., Tubbs, C. Y., & Ross, C. (2010). We care about care: advice by children in care for children in care, foster parents and child welfare workers about the transition into foster care. *Child & Family Social Work, 15*(2), 176-185.
- Morrell, J., & Murray, L. (2003). Parenting and the development of conduct disorder and hyperactive symptoms in childhood: a prospective longitudinal study from 2 months to 8 years. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*(4), 489-508.
- Morrisette, P. J. (1995). Foster parenting: A developmental model. *Child and Adolescent Social Work Journal, 11*(3), 235-246.
- Newton, R. R., Litrownik, A. J., & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect, 24*(10), 1363-1374.
- Oke, N., Rostill-Brookes, H., & Larkin, M. (2013). Against the odds: foster carers' perceptions of family, commitment and belonging in successful placements. *Clinical child psychology and psychiatry, 18*(1), 7-24.
- Oosterman, M., & Schuengel, C. (2008). Attachment in foster children associated with caregivers' sensitivity and behavioral problems. *Infant Mental Health Journal, 29*(6), 609-623.
- Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N. W., Bullens, R. A. R., & Doreleijers, T. A. H. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review, 29*(1), 53-76.
- Orme, J. G., Buehler, C., McSurdy, M., Rhodes, K. W., Cox, M. E., & Patterson, D. A. (2004). Parental and familial characteristics of family foster care applicants. *Children and Youth Services Review, 26*(3), 307-329.
- Oswald, S. H., Heil, K., & Goldbeck, L. (2010). History of maltreatment and mental health problems in foster children: A review of the literature. *Journal of Pediatric Psychology, 35*(5), 462-472.
- Oyserman, D., & Benbenishty, R. (1992). Keeping in touch: Ecological factors related to foster care visitation. *Child and Adolescent Social Work Journal, 9*(6), 541-554.
- Pacifici, C., Delaney, R., White, L., Cummings, K., & Nelson, C. (2005). Foster parent college: Interactive multimedia training for foster parents. *Social Work Research, 29*(4), 243-251.
- Palmer, S. E. (1992). Including birth families in foster-care - A Canadian-British comparison. *Children and Youth Services Review, 14*(5), 407-425.

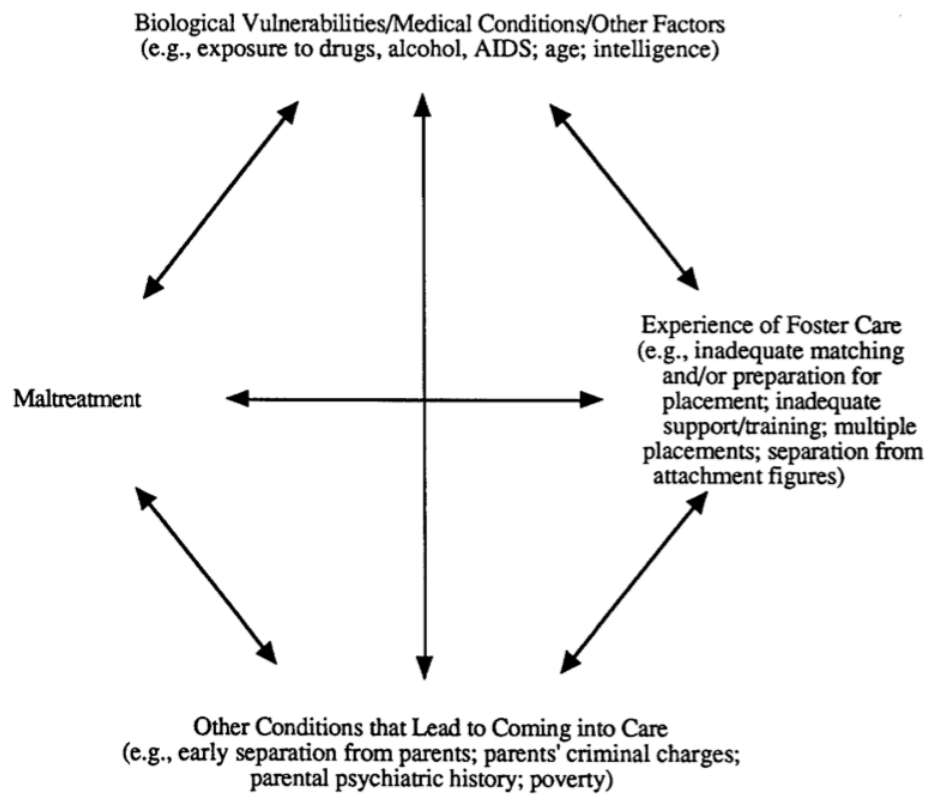
- Palmer, S. E. (1996). Placement stability and inclusive practice in foster care: An empirical study. *Children and Youth Services Review, 18*(7), 589-601.
- Pasztor, E. M. (1985). Permanency planning and foster parenting - Implications for recruitment, selection, training, and retention. *Children and Youth Services Review, 7*(2-3), 191-205.
- Pearce, J. W., & Pezzot-Pearce, T. D. (1997). *Psychotherapy of Abused and Neglected Children*. New York: Guilford.
- Pearce, J. W., & Pezzot-Pearce, T. D. (2001). Psychotherapeutic approaches to children in foster care: Guidance from attachment theory. *Child Psychiatry & Human Development, 32*(1), 19-44.
- Pilowsky, D. (1995). Psychopathology among children placed in family foster care. *Psychiatric Services, 46*(9), 906-910.
- Poulin, J. E. (1985). Long term foster care, natural family attachment, and loyalty conflict. *Journal of Social Service Research, 9*, 17-29.
- Proch, K., & Taber, M. A. (1985). Placement disruption - A review of research. *Children and Youth Services Review, 7*(4), 309-320.
- Rowe, D. C. (1976). Attitudes, social-class and quality of foster care. *Social Service Review, 50*(3), 506-514.
- Rubin, D. M., Alessandrini, E. A., Feudtner, C., Mandell, D. S., Localio, A. R., & Hadley, T. (2004). Placement stability and mental health costs for children in foster care. *Pediatrics, 113*(5), 1336-1341.
- Rubin, K. H., Coplan, R. J., & Bowker, J. C. (2009). Social withdrawal in childhood. *Annual Review of Psychology* (Vol. 60, pp. 141-171). Palo Alto: Annual Reviews.
- Rycus, J. S., & Hughes, R. C. (1998). *Field Guide to Child Welfare: Placement and Permanence* (Vol. 4). Washington, D. C.: CWLA Press.
- Sanchirico, A., & Jablonka, K. (2000). Keeping foster children connected to their biological parents: The impact of foster parent training and support. *Child and Adolescent Social Work Journal, 17*(3), 185-203.
- Saunders, B. E., Villepontoux, L. A., Lipovsky, J. A., Kilpatrick, D. G., & Veronen, L. J. (1992). Child sexual assault as a risk factor for mental-disorders among women - A community survey. *Journal of Interpersonal Violence, 7*(2), 189-204.
- Schofield, G., & Beek, M. (2005a). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development, 7*(1), 3-25.

- Schofield, G., & Beek, M. (2005b). Risk and resilience in long-term foster care. *British Journal of Social Work, 35*(8), 1283-1301.
- Schultz, D., Tharp-Taylor, S., Haviland, A., & Jaycox, L. (2009). The relationship between protective factors and outcomes for children investigated for maltreatment. *Child Abuse & Neglect, 33*(10), 684-698.
- Shlonsky, A. R., & Berrick, J. D. (2001). Assessing and promoting quality in kin and nonkin foster care. *Social Service Review, 75*(1), 60-83.
- Sinclair, I., Baker, C., Wilson, K., & Gibbs, I. (2005). *Foster Children: Where They Go and how They Get on*. London: Jessica Kingsley.
- Sinclair, I., Gibbs, I., & Wilson, K. (2004). *Foster Carers. Why They Stay and Why They Leave*. London/Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Sinclair, I., & Wilson, K. (2003). Matches and mismatches: The contribution of carers and children to the success of foster placements. *British Journal of Social Work, 33*(7), 871-884.
- Smith, M. C. (1995). A preliminary description of nonschool-based friendship in young high-risk children. *Child Abuse & Neglect, 19*(12), 1497-1511.
- Smith, M. C. (1998). Sibling placement in foster care: An exploration of associated concurrent preschool-aged child functioning. *Children and Youth Services Review, 20*(5), 389-412.
- Staff, I., & Fein, E. (1992). Together or separate - A study of siblings in foster-care. *Child Welfare, 71*(3), 257-270.
- Stone, N. M., & Stone, S. F. (1983). The prediction of successful foster placement. *Social Casework-Journal of Contemporary Social Work, 64*(1), 11-17.
- Stovall, K. C., & Dozier, M. (2000). The development of attachment in new relationships: Single subject analyses for 10 foster infants. *Development and Psychopathology, 12*(2), 133-156.
- Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J. (2008). Placement history of foster children: A study of placement history and outcomes in long-term family foster care. *Child Welfare, 87*(5), 107-124.
- Strozier, A. L., Elrod, B., Beiler, P., Smith, A., & Carter, K. (2004). Developing a network of support for relative caregivers. *Children and Youth Services Review, 26*(7), 641-656.
- Suomi, S. J. (1997). Early determinants of behaviour: Evidence from primate studies. *British Medical Bulletin, 53*(1), 170-184.

- Swanson, K., Beckwith, L., & Howard, J. (2000). Intrusive caregiving and quality of attachment in prenatally drug-exposed toddlers and their primary caregivers. *Attachment & Human Development, 2*(2), 130-148.
- Tarren-Sweeney, M., & Hazell, P. (2005). The mental health and socialization of siblings in care. *Children and Youth Services Review, 27*(7), 821-843.
- Taussig, H. N. (2002). Risk behaviors in maltreated youth placed in foster care: a longitudinal study of protective and vulnerability factors. *Child Abuse & Neglect, 26*(11), 1179-1199.
- Ungar, M. (2013). Resilience after maltreatment: The importance of social services as facilitators of positive adaptation. *Child Abuse & Neglect, 37*(2-3), 110-115.
- Vacca, J. S. (2008). Breaking the cycle of academic failure for foster children - What can the schools do to help? *Children and Youth Services Review, 30*(9), 1081-1087.
- Velderman, M. K., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., & van Ijzendoorn, M. H. (2006). Effects of attachment-based interventions on maternal sensitivity and infant attachment: Differential susceptibility of highly reactive infants. *Journal of Family Psychology, 20*(2), 266-274.
- Vonk, M. E. (2001). Cultural competence for transracial adoptive parents. *Social Work, 46*(3), 246-255.
- Walsh, W. A., Dawson, J., & Mattingly, M. J. (2010). How are we measuring resilience following childhood maltreatment? Is the research adequate and consistent? What is the impact on research, practice, and policy? *Trauma Violence & Abuse, 11*(1), 27-41.
- Washington, K. (2007). Sibling placement in foster care: A review of the evidence. *Child & Family Social Work, 12*(4), 426-433.
- Whelan, D. (2003). Using attachment theory when placing siblings in foster care. *Child and Adolescent Social Work Journal, 20*(1), 21-36.
- Whipple, N., Bernier, A., & Mageau, G. A. (2011). A dimensional approach to maternal attachment state of mind: Relations to maternal sensitivity and maternal autonomy support. *Developmental Psychology, 47*(2), 396-403.
- Whiting, J. B., & Lee, R. E. (2003). Voices from the system: A qualitative study of foster children's stories. *Family Relations, 52*(3), 288-295.
- Wilson, K., Petrie, S., & Sinclair, I. (2003). A kind of loving: A model of effective foster care. *British Journal of Social Work, 33*(8), 991-1003.
- Zolkoski, S. M., & Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review, 34*(12), 2295-2303.

Appendiks A

Figur 1. Transaksjonell modell av potensielt patogene faktorer som interagerer med hverandre gjennom barnets opplevelser i fosterhjem (Pearce & Pezzot-Pearce, 2001, s. 23).

Appendiks B

Figur 2. Hvordan ulike dimensjoner spiller sammen for å skape en trygg base for barna (Schofield & Beek, 2005a, s. 9).

